

Sisällysluettelo

Tehdasteollisuus BKT:n kasvun veturina vuonna 2010.....	2
Tehdasteollisuuden odotuksissa epävarmuutta, kuluttajien luottamus heikentynyt	4
Suomalaisyriyten usko Venäjään vahvaa, mutta aiempaa maltillisempaa	7
Hintojen nousu kiihtyi vuonna 2010, mutta inflaation odotetaan hidastuvan lähivuosina	10
Investoinnit kiinteään pääomaan elpyivät hieman vuonna 2010	13
Rupla vahvistui vuonna 2010	15
Palkkojen nousu maltillista, eri alojen palkkaerot kasvussa	17
Työttömyys vähentynyt odotettua nopeammin.....	20
Öljytulot supistavat budjetin alijäämää	21
Viennin arvo nousee korkean öljyn hinnan vetämänä, tuontikysyntä nopeassa kasvussa	23
Suomen Venäjän-kauppa toipumassa, mutta transitovienti kaukana huippuvuosista.....	28
Suorat ulkomaiset investoinnit edelleen laskussa	31
Tehdasteollisuus johtaa teollisuustuotannon kasvua.....	33
Vähittäiskauppa piristynyt, inflaatio hidastaa kasvua.....	36
Rakentaminen supistui vielä vuonna 2010	38
Ongelmalainojen osuus laskenut, pitkien lainojen saanti vaikeaa	40
Pakeneva pääoma ja kuluttajainflaatio suurimpia haasteita presidentinvaalien alla	42
Lähteet	44

Tehdasteollisuus BKT:n kasvun veturina vuonna 2010

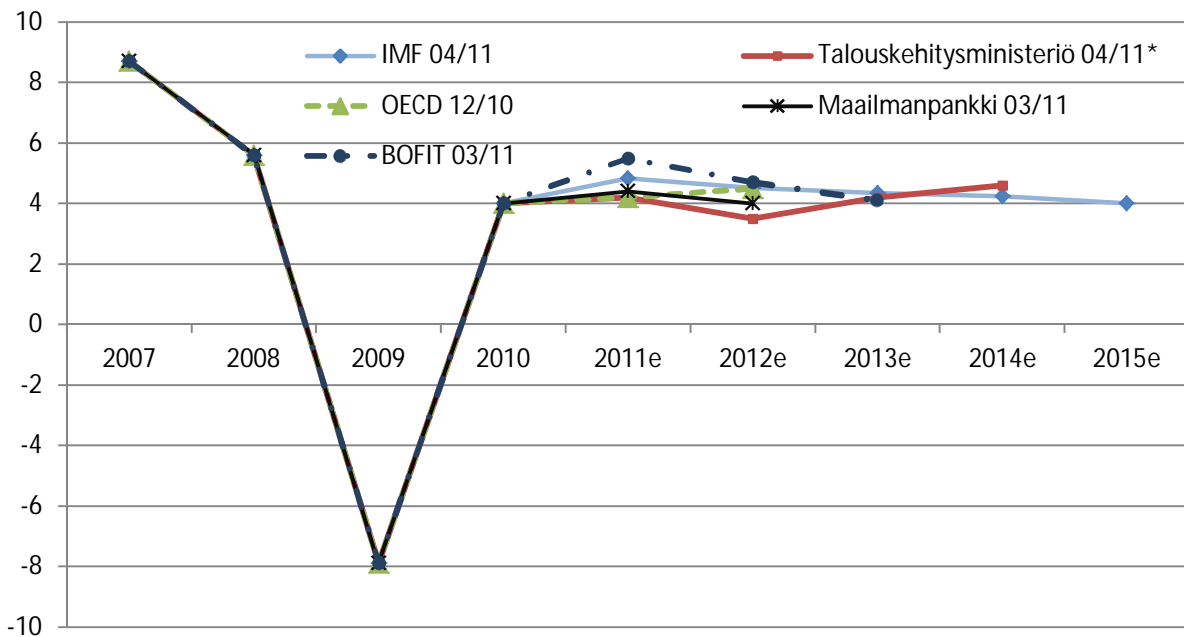
Vuoden 2010 loppupuoliskolla Venäjän talouden kasvu nopeutui erityisesti tehdasteollisuuden ja viennin vetämänä. Kaiken kaikkiaan Venäjän reaalin bruttokansantuote kasvoi 4 % edelliseen vuoteen verrattuna. Vuoden 2011 puolella Lähi-idän levottomuudet ja Fukushiman ydinvoimalaonnettomuus Japanissa nostivat venäläisen öljyn kysyntää, mikä vauhditti Venäjän talouden elpymistä. Talouden kasvua sen sijaan hidasti nopeasti kasvanut tuontikysyntä erityisesti kulutustavaroissa. Kotimaisen kysynnän osuus talouskasvun vauhdittajana on edelleen marginaalinen. Venäjän talouskehitysministeriön (2011a) mukaan alueelliset erot talouskasvussa kaventuivat vuonna 2010. Tämä johtuu yhtäältä kriisin takia lisääntyneistä tulonsiirroista keskushallinnolta sosioekonomisesti vaikeille alueille ja toisaalta kehittyneempien alueiden (esimerkiksi Moskova, Pietari ja Krasnodarin federaatiopiiri) talouskasvun hidastumisesta.

Vuoden 2010 aikana tehdasteollisuus oli suurin yksittäinen talouskasvuun vaikuttava tekijä. Vain parilla muulla sektorilla, kuten viestintä- ja logistiikka-alalla sekä sähkö-, vesi- ja energiahuollossa, rekisteröitiin yli viiden prosenttiyksikön kasvua. Sitä vastoin esimerkiksi rakennus- ja finanssialalla alamäki jatkui edelleen vuonna 2010, vaikkakin loivempana. Odotetusti vuonna 2010 eniten supistui Venäjän maatalous- ja metsäsektori, joka kärsi kesällä 2010 vakavasta kuivuudesta ja metsäpaloista. Vaikeat luonnonolot kesällä 2010 saivat aikaan hätätilan Venäjän maataloussektorilla ja vuositasolla maatalouden tuotanto laski 11,9 %. Venäjän talouskehitysministeriön (2011a) arvion mukaan metsäpalot ja kuumuus vuoden kolmannella neljänneksellä supistivat BKT:tä 0,4 % verrattuna edelliseen neljännekseen (sesonkivaihteluista korjattu arvio).

Kuluvanakaan vuonna Venäjä ei ole säästynyt luonnonkatastrofeilta. Keväällä 2011 pitkään jatkuneen kuivuuden takia Venäjä on jälleen kärsinyt mittavista metsäpaloista pääosin Kaukoidässä ja Siperian öljyrikkaalla Hanti-Mansian alueella, missä toukokuussa 2011 Venäjän hätätilaministeriön mukaan paloi noin 100 000 hehtaaria metsää. Tämä on herättänyt Venäjällä pelkoja viime vuoden kuivuus- ja metsäpaloaallon uusiutumisesta, jonka seurauksena oli kymmenien ihmisten kuolema ja välitön vaikutus ruuan hintaan. Venäjän presidentti Dimitri Medvedev onkin jo määrännyt viranomaisten tekemään kaikkensa, jotta edellisen vuoden katastrofista vältyttäisiin. Vielä toukokuussa 2011 Venäjän pääasialliset maataloustuotannon alueet Euroopan puolella olivat säästyneet paloilta, mutta viranomaisten mukaan tilanne voi muuttua nopeasti, jos kuivuus jatkuu edelleen. (Reuters 22.5.2011)

Vaikka ennusteet Venäjän talouden kasvusta ovat jonkin verran nousseet (poikkeuksena Suomen Pankin Siirtymätalouksien tutkimuslaitoksen (BOFIT) ennuste) verrattuna edelliseen Talousnäkömät-raporttiin, kasvun uskotaan säilyvän taluskriisiä edeltäneiden vuosien kasvulukujen alapuolella. Kriisin ajan työttömyyden tilalle suurimmaksi haasteeksi Venäjän taloudessa on vuoden 2011 aikana noussut jälleen inflaation suitsiminen. Keskipitkällä ja pitkällä tähtäimellä Venäjän haasteet ovat myös samat kuin ennen taluskriisiä: Miten luoda kestäväää talouskasvua, joka rakentuu muiden tekijöiden kuin öljytulojen varaan?

Venäjän reaalisen bruttokansantuotteen (BKT) kehitys 2007-2016 (%)

*Luvut perustuvat Venäjän talouskehitysministeriön ennusteskenaario 2b:en, jossa öljyn hinnan arvioidaan pysyvän 105 dollarissa tynnyriltä.
e-ennuste

Lähteet: Rosstat, Ennusteet: IMF (2011), Venäjän talouskehitysministeriö (2011b), OECD (2011), Maailmanpankki (2011a) ja BOFIT (2011).

Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF), Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD), Suomen Pankin Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT), Venäjän talouskehitysministeriö ja Maailmanpankki uskovat kaikki Venäjän BKT:n kasvavan vuonna 2011 yli 3,5 % vuosivauhtia, jonka uskotaan hidastuvan seuraavina vuosina. Optimisimmat ennusteet vuosiksi 2011-13 ovat BOFIT:lla, joka on kuitenkin laskenut kasvuennustettaan syksystä 2010 vuoden 2010 odotettua heikomman kasvun takia. BOFIT:n ennusteiden mukaan korkea öljyn hinta (noin 100 dollaria tynnyriltä) nopeuttaa kasvua vuosina 2011-12, jota kuitenkin varjostaa nopeasti kasvava tuontikysyntä. Muiden tutkimuslaitosten ennusteissa (ks. Venäjän talousnäkymät 2/2010) tulevien vuosien ennusteita on puolestaan nostettu hieman verrattuna edellisiin ennusteisiin. Esimerkiksi IMF uskoo kasvun hidastuvan yksityisen sektorin kulutuksen heikon kasvun takia, jota rajoittaa edelleen Venäjän pankkisektorin epävarma tilanne ja luottojen saatavuus. Maailmanpankki (2011a) uskoo näiden tekijöiden lisäksi maailman suurimpien talouksien epävarmuuden jatkuvan tulevina vuosina, mikä heijastuu myös Venäjälle hidastaen sen talouskasvua vuosina 2011-2012.

Venäjän talouskehitysministeriö näkee todennäköisimpänä skenaarion (ks. kuvio yllä), jossa öljyn hinta pysyy verrattain korkealla tasolla, noin 105 dollarissa tynnyriltä. Talouskehitysministeriön näkemys eroaa muista siinä, että se uskoo kasvun hidastuvan 2011-12 ja nousevan lähes viiteen prosenttiin vuonna 2013. Muut tutkimuslaitokset uskovat puolestaan kasvun kiihtyvän vuonna 2011 ja hidastuvan vuosina 2012-13. Kaiken kaikkiaan kaikki ennusteet uskovat Venäjän talouskasvun pysyvän noin neljässä prosentissa parin lähivuoden ajan, mikä tarkoittaa kriisiä edeltävää kautta hitaamman talouskasvun aikaa.

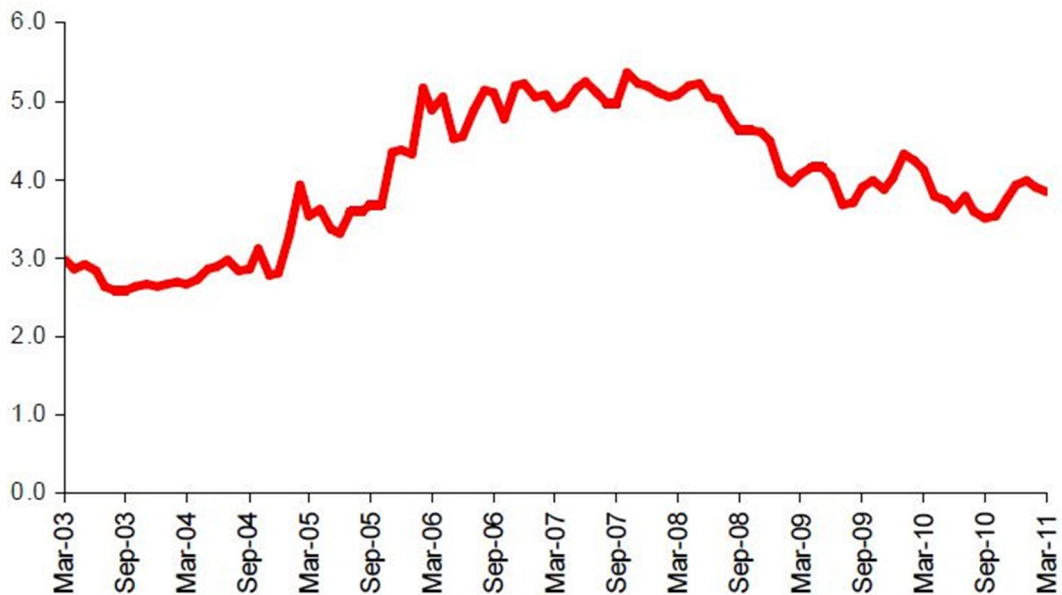
Tehdasteollisuuden odotuksissa epävarmuutta, kuluttajien luottamus heikentynyt

Erilaiset kyselytutkimukset, kuten yritysjohtajien haastattelut antavat virallisten tahojen ja tutkimuslaitosten ennusteiden lisäksi osviittaa talouden toimijoiden odotuksista ja ennakoivat tulevaa talouden kehitystä. Venäjällä yksi näistä on HSBC pankin Markit Economics - tutkimuslaitokselta tilaama kuukausittain julkaistava Venäjän palvelualan ja tehdasteollisuuden ostopäälliköiden luottamusta kuvaava indeksi (Markit Economics 2011). Vuoden 2011 alussa talouskasvun epävarmuus paistaa tehdasteollisuutta ja palvelualaa mittaavista indekseistä. Maaliskuussa 2011 tehdasteollisuuden indeksi osoitti suurinta kasvua tehdasteollisuuden tilauksissa yli kolmeen vuoteen, mutta huhtikuussa indeksin arvon lasku oli suurinta sitten vuoden 2008 joulukuun.

Ennen huhtikuun pudotusta tehdasteollisuudessa nähtiin vahvaa kasvua, jota vauhditti erityisesti kotimainen kysyntä ja vähäisemmässä määrin vientikysyntä, jonka kasvu hidastui jo hieman vuoden 2011 alussa. (Markit Economics 2011). Samalla tehdasteollisuuden työllisyys kasvoi maaliskuussa 2011 jo kuudetta kuukautta peräkkäin. Raaka-aineiden hinnat kasvoivat vuoden 2010 lopussa ja kasvu hidastui hieman maaliskuussa 2011, mutta hinnat säilyivät silti korkealla tasolla. Tästä johtuen myös tehdasteollisuuden tuottajahinnat ovat nousseet voimakkaasti ja inflaation odotetaan kiihtyvän vuonna 2011. Asiantuntijoiden mukaan lisääntynyt pessimistisyys heijastaa tulevien vaalien aiheuttamaa epävarmuutta (Adelaja 2011d) ja Markit Economicsin analyysin mukaan taas nopeasti kasvaneet tuotannonkijöiden hinnat ovat alkaneet verottaa tehdasteollisuuden kasvua.

Maaliskuun 2011 palvelualan HSBC- indeksin mukaan kasvu on ollut heikkoa vuoden 2010 lopusta lähtien ja maaliskuussa 2011 palvelualan myynti hidastui entisestään. (Markit Economics 2011). Toisaalta palveluyrittäjien määrä oli 13 kuukauden aikana kasvanut 12-kertaiseksi, mutta alan laajentumisvauhti on silti ollut hitaampaa kuin ennen talouskriisiä. Palvelualan kuluttajahinnat ovat myös nousseet vuoden 2010 lopulta lähtien, tosin hitaammin kuin esimerkiksi tehdasteollisuudessa. Samalla työvoiman määrää on kasvatettu palvelualalla ahkerasti viimeisen viiden kuukauden aikana ja uuden työvoiman palkkaaminen lisääntyi maaliskuussa 2011. (Markit Economics 2011)

Sijoittajaluottamusta mittaava AB-ICI indeksi maaliskuu 2003- maaliskuu 2011

Lähde: Alfa Bank (2011)

Sijoittajien luottamusta Venäjän talouteen mittaava AB-ICI indeksi laski ensimmäistä kertaa maaliskuussa 2011 sitten syyskuun 2010. Suurimpana syynä sijoittajien laskeneeseen mielialaan oli pääoman pakeneminen maasta: joulukuusta 2010 helmikuuhun 2011 pääoman nettomenetykset olivat yhteensä 25 miljardia dollaria (Alfa Bank 2011). Venäjän keskuspankki odottaa pääomapaon jatkuneen myös maaliskuussa ja sen jälkeen. Samoin luottamusta painoi ulkomaisten suorien investointien lasku vuoden 2010 lopulla (-13 % vrt edelliseen vuoteen). Rahoitusmarkkinoiden luottamus säilyi maaliskuussa lähes muuttumattomana korkeasta öljyn hinnasta huolimatta. Markkinoiden uskoa maaliskuussa puolestaan horjuttivat huonot uutiset maailmalta, kuten Japanin tsunami ja siitä seurannut ydinonnettomuuden uhka (Alfa Bank 2011).

Rosstatin kuluttajaluottamusindeksi 2003- ensimmäinen neljännes 2011*

*nollataso indikoi uskoa, että taloudellinen tilanne säilyy entisellään seuraavan vuosineljänneksen ajan, negatiivinen kertoo uskosta tilanteen huonontumiseen ja positiivinen uskoa paremmasta.

Lähde: Rosstat (2011)

Venäjän tilastokeskuksen Rosstatin vuosineljänneksittäin ilmestyvä kuluttajaluottamusindeksi on ollut lähes koko ajan lievässä laskussa vuoden 2010 puolivälistä lähtien. Vuoden 2011 ensimmäisen neljänneksen indeksi-arvo oli -13 %, jossa oli laskua kolme prosenttiyksikköä vuoden 2010 kolmannelta neljännekseltä. Indeksien arvo on vielä kriisiä edeltävää tasoa alempana, mutta negatiiviset odotukset eivät ole Venäjällä mitenkään poikkeuksellisia. Venäläiset vaikuttavat olevan yleisesti pessimistisiä sekä kotimaan että oman taloutensa suhteen: Rosstatin kuluttajabarometrin viimeisen kahdeksan vuoden keskiarvo on pakkasen puolella, vaikka 2000-luvulla on koettu ennennäkemätöntä elintason nousua Venäjällä. Kuviosta yllä on kuitenkin selvästi nähtävissä, että kuluttajaluottamuksen trendi 2000-luvulla on selvästi negatiivisempi kriisin jälkeen kuin sitä ennen.

Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä venäläiset olivat pessimistisempiä oman taloutensa kehityksen suhteen kuin koko maan taloudellisen tilanteen suhteen. Kuitenkin eniten vuoden ensimmäisellä puoliskolla verrattuna edelliseen neljänneeseen laski kuluttajien usko Venäjän talouteen. Pessimistisyys oman talouden suhteen tuntuu kasvavan iän myötä ja positiivisemmin omaan ja maan talouteen suhtautuu nuorempi väestö (16-29-vuotiaat). Toisaalta taas heilahtelut odotuksissa vuoden 2010 viimeiseltä neljännekseltä vuoden 2011 ensimmäiselle neljännekselle ovat suurimpia nuorison keskuudessa, kun yli 50-vuotiaat eivät olleet muuttaneet käsitystään lähes lainkaan.

Suomalaisyritysten usko Venäjään vahvaa, mutta aiempaa maltillisempaa

Toukokuussa 2011 CEMATin haastattelemien Venäjällä toimivien suomalaisyritysten edustajien näkemysten mukaan oman toimialan kasvu on Venäjällä kehittynyt odotuksien mukaisesti. Vaikka toimialakohtaisia eroja on jonkin verran, lähes kaikkien suomalaisyritysten kuluvaan vuoden liiketoiminnan kehitys on ollut positiivista. Edelliseen Venäjän Talousnäkömät-raporttiin (2/2010) verrattuna suomalaisyritysten laman jälkeinen hyvinkin nopea kasvu on jonkin verran tasoittunut vuoden 2010 lopulta lähtien. Kaiken kaikkiaan kasvu on kuitenkin ollut vahvaa ja monella alalla kriisiä edeltävä taso on jo saavutettu tai saavutetaan kuluvaan vuonna. Kriisi ei ole vaikuttanut suomalaisyritysten kilpailutilanteeseen merkittävästi. Erään yrityksen edustajan mukaan: *”Kriisin aikana pienempiä kilpailijoita putosi pelistä, mutta pahimmat kilpailijat ovat samat kuin aiemminkin.”* Suomalaisyritysten mukaan tärkeimmät kilpailijat Venäjän markkinoilla ovat muita suomalaisyrityksiä tai suuria länsimaisia yrityksiä. Venäläiset yritykset kilpailevat usein hinnalla ja paikallisten verkostojensa avulla, mihin useimmat suomalaisyritykset eivät ole halunneet lähteä.

Suomalaisyritysten edustajien mukaan yllätyksiä ovat tuoneet kysynnän nopeat muutokset varsinkin kuluttajamarkkinoilla toimivilla yrityksillä. Venäläisten sopeutumiskyky talouden muutoksiin on erilainen kuin esimerkiksi Pohjoismaissa, missä erään haastatellun mukaan *”ylläpidetään kaikkea velalla ihan kuin mitään ei olisi tapahtunut. Sitten täällä Venäjällä, kun tulee lama, niin selvittää ystävien ja sukulaisten avulla”*. Venäjällä taas lainojen saanti on hyvin vaikeaa yksityishenkilöille ja pienemmille yrityksille. Toisaalta tämän seurauksena ylivelkaantuneisuus ei Venäjällä ole kasvua rajoittava yleinen ongelma, toisin kuin useassa muussa maassa.

Venäläisviranomaisten toiminnassa on haastateltujen mukaan tapahtunut joitain muutoksia viime vuosina. Yhtä räikeisiin lahjustapauksiin kuin aiemmin ei ole törmätty, ja edellisvuoden paljon kohua herättäneiden korruptiotapausten, kuten Moskovan pormestarin erottamisen, epäillään tehneen virkamiehet varovaisemmiksi: *”Virkamiehet on selvästi hyvin peloissaan, kun on tapahtunut muutamia alasampumisia lahjusesioissa. [...] Ne tajuaa, että se on reaalin vaara. Nyt ymmärretään, että jos sä olet joku pikkupalkanen rivivirkamies ja asut linnassa, joka on vaan luojan lahjana tippunut, niin ei se enää vaan onnistu”*.

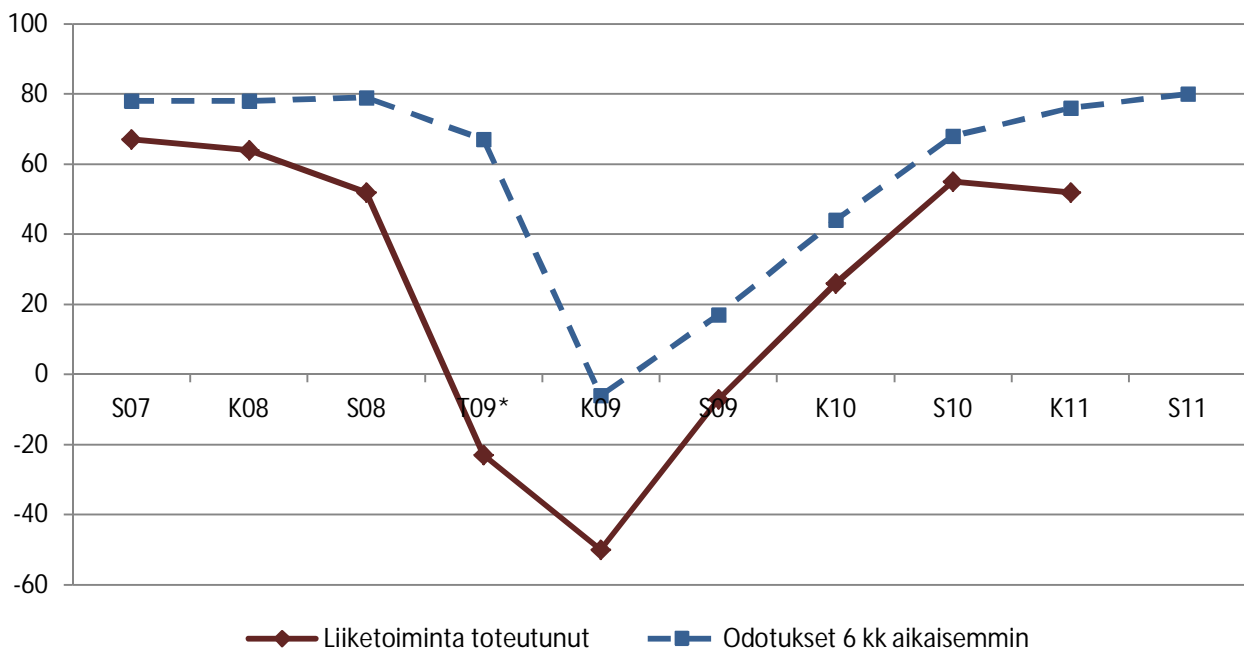
Samalla byrokratian määrä on haastateltujen näkemyksen mukaan säilynyt lähes ennallaan, vaikka joitain parannuksia esimerkiksi ulkomaalaisten työlupiin on havaittu. Useimmat haastatellut eivät ole huomanneet mitään muutosta byrokratiassa ja erään haastatellun mukaan 2000-luvun lupaava kehitys pysähtyi kriisiin: *”Suuri muutos tapahtui 2003-08 ja sen jälkeen se on jäänyt samalle tasolle. [Nyt] Yritystoimintaa hankaloitetaan monimutkaistamalla prosesseja. Mutta kun täällä ollaan, niin sen kanssa eletään. Ei täällä mitään suurta mielivallan lisääntymistä ole meidän käsityksen mukaan tapahtunut, mikä olisi tilastollisesti merkittävää.”*

Muutkin haastatellut näkevät byrokratian kanssa painimisen osana Venäjällä toimimista, mikä on otettu huomioon ennen laajentumista Venäjälle. Useat yritykset ovat palkanneet venäläisiä hoitamaan viranomaissuhteita liiketoiminnan sujuvuuden takaamiseksi. Eräs yrityksen edustaja kiteyttää asian seuraavasti: *”Avainasia oli ehkä se, että meillä oli kaikissa tehtävissä, jotka vaatii seurustelua sinne [viranomaisten kanssa] nuoria venäläisiä ammattilaisia, eikä noita vanhan maailman kasvatteja. [...] Eihän me suomalaiset oltaisi niitä asioita osattu hoitaa. Ja hoitamisella en tarkoita mitään suhmurointia vaan ihan fiksumusti.”*

Haastateltujen suomalaisyritysten lähitulevaisuuden odotukset Venäjän liiketoiminnastaan ovat korkealla. Suurimpana uhkana nähdään globaalien talouden heilahtelut, jotka ennen kaikkea raaka-aineiden kysynnän kautta vaikuttavat Venäjän markkinoihin. Varsinaisia maan sisäisiä uhkia ei haastateltavien mukaan ole lyhyellä tähtämellä näköpiirissä, eikä tulevien presidentinvaalien uskota aiheuttavan mitään muutoksia. Pidemmällä tähtämellä talouden rakenteen monipuolistuminen olisi välttämättömyys. Samoin alueellisten erojen kasvu tulee vaikeuttamaan Venäjän kehitystä. Erään haastatellun mukaan, jos kehitys jatkuu kuten tähänkin asti: ”*Jotkut alueet porskuttaa ja suuri Äiti Venäjä vaan taantuu. Infran kehittäminen on täysin välttämätöntä pitkällä tähtämellä*”.

Suomalais-venäläisen kauppakamarin puolivuositainen Venäjän-kaupan barometri osoittaa myös suomalaisten yritysten uskon Venäjän liiketoiminnan menestykseen olevan vakaalla pohjalla, mutta toteutunut liiketoiminnan kehitys on alittanut odotukset. Suomalaisyritysten odotukset Venäjän liiketoimintansa suhteen ovat perinteisesti olleet toteutuneempaa kehitystä optimistisempia ja ero kasvoi erityisesti talouskriisin aikana. Ero liiketoiminnan toteutuneen kehityksen ja odotusten välillä kaventui vuoden 2010 aikana, mutta kasvoi taas kevään 2011 barometrissä.

Saldoluku suomalaisyritysten toteutuneesta liiketoiminnan kehityksestä Venäjällä sekä lähitulevaisuuden (6 kk) odotuksista, syyskuu 2007- syyskuu 2011

Saldoluvut on laskettu vähentämällä paranevaa kehitystä ennakoivien/kokeneiden vastausten suhteellisesta osuudesta heikkenevää kehitystä ennakoivien/kokeneiden suhteellinen osuus.

* = Tammikuussa toteutettu barometri

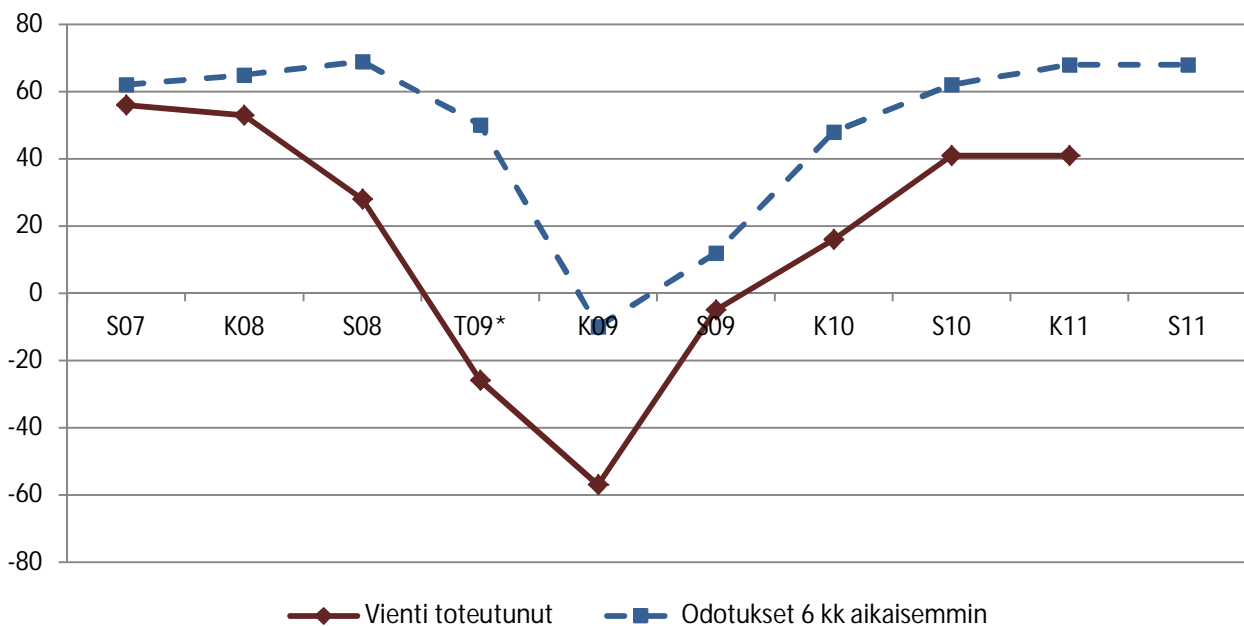
Lähde: SVKK(2011)

Venäjällä toimivien suomalaisyritysten liiketoiminta on barometrin mukaan kasvanut lähes 60 %:lla vastaajista (vastaajia 176) ja muilla se on säilynyt ennallaan. Vuonna 2010 vahvasti kasvaneessa teollisuudessa liiketoiminnan taso oli keväällä 2011 laskenut hieman edellisestä syksystä, kun taas palvelualojen yritykset kasvoivat viimeisen puolen vuoden aikana. Kehitys oli suotuisinta pienillä yrityksillä.

Suomalaisyritysten kokemat liiketoiminnan vaikeudet alkoivat keväällä 2011 muistuttaa kriisiä edeltävää tilannetta. Yritykset kertoivat tullen toiminnan nousseen taas kaikista suurimmaksi

ongelmaksi syksyllä vaivanneen byrokratian ohi. Henkilöstön saatavuus oli yritysten mielestä taas vaikeutunut ja epämääräinen lainsäädäntö haittasi yrityksiä vuoden 2010 syksyä enemmän. Rahoitusongelmat olivat puolestaan vähentyneet.

Saldoluku suomalaisyritysten toteutuneesta viennistä Venäjälle sekä lähitulevaisuuden (6 kk) odotuksista, syksy 2007- syksy 2011

Saldoluvut on laskettu vähentämällä paranevaa kehitystä ennakoivien/kokeneiden vastausten suhteellisesta osuudesta heikkenevää kehitystä ennakoivien/kokeneiden suhteellinen osuus.

* = Tammikuussa toteutettu barometri

Lähde: SVKK(2011)

Viennin kehitys on barometrin mukaan säilynyt ennallaan syksystä 2010. Kevään 2011 barometrissa 49 % vastaajista raportoi kasvusta ja 41 %:lla viennin taso säilyi ennallaan (vastaajia 196). Suurten yritysten vienti kasvoi enemmän kuin muiden, kuten myös barometrin edellisellä kierroksella. Vientitoiminnassa suurimpia ongelmia olivat vastaajien mielestä tullaus ja byrokratian kasvu, mutta myös kuljetusten järjestäminen ja asiakkaiden löytäminen vaivaavat aiempaa enemmän. Teollisuuden yritysten vienti laski tarkasteluajanjaksolla, kun taas kaupan ja palvelualan yrityksillä vienti kasvoi syksystä 2010.

Odotukset liiketoiminnan kehityksestä ovat aikaisempaa positiivisemmat. Erityisesti palvelualan yritykset ja pienet ja keskisuuret yritykset uskovat vahvaan kasvuun seuraavan puolen vuoden aikana. Viennin kasvuun uskottiin hieman vähemmän kuin Venäjällä sijaitsevan liiketoiminnan kehitykseen (71 % vs 80 %), kuten myös syksyllä 2010. Kaupan ala suhtautui positiivisimmin viennin kehitykseen, mutta myös teollisuuden ja palvelualan yritykset olivat suurelta osin toiveikkaita. Niiden suomalaisyritysten määrä, jotka olivat tehneet uus- tai lisäinvestointeja Venäjälle viimeisen puolen vuoden aikana, oli kasvanut hieman syksystä 2010. Suurin osa investoinneista oli tehty olemassa oleviin venäläisiin tytäryhtiöihin. Seuraavan puolen vuoden aikana 30 % yrityksistä (vastaajia 300) aikoo investoida tytäryhtiöihinsä tai tehdä uuden investoinnin Venäjälle.

Hintojen nousu kiihtyi vuonna 2010, mutta inflaation odotetaan hidastuvan lähivuosina

Venäjän kuluttajahintojen inflaatio alkoi kiihtyä vuoden 2010 elokuussa. Hintojen nousu saavutti joulukuussa vuositasolla 8,8 %, mikä oli täsmälleen sama taso kuin edellisenä vuonna. Tämä inflaatiovauhti ylitti kaikki ennusteet sekä Venäjän keskuspankin 6-7 % inflaatiotavoitteen. Inflaatiota kiihdytti vuoden loppua kohti ennen kaikkea metsäpaloista ja kuivuudesta johtunut maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden hintojen nousu.

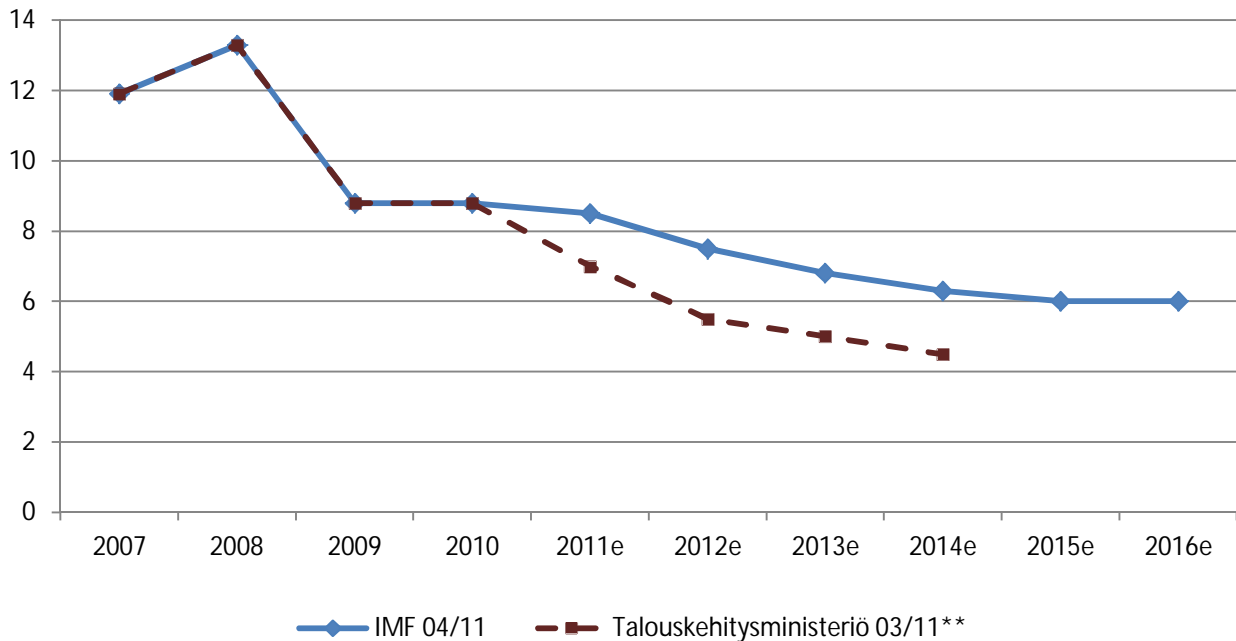
Venäjän maatalouden ahdinko ja siitä seurannut Venäjän hallituksen asettama viljan vientikielto vaikutti merkittävästi elintarvikkeiden ja erityisesti viljan maailmanmarkkinahintoihin, koska Venäjä on maailman kolmanneksi suurin viljan viejämaa. Esimerkiksi marraskuussa 2010 vehnän maailmanmarkkinahinta oli 1,5-kertainen ja ohran 2,7-kertainen verrattuna vuoden takaiseen. Vientikiellosta huolimatta viljan hinta kasvoi jyrkästi myös Venäjällä ja vuoden 2010 marraskuussa vehnän hinta oli 1,7-kertaistunut verrattuna edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan.

Hinnat nousivat syksyn 2010 aikana erityisesti niin sanotuissa sosiaalisesti tärkeissä tuotteissa, jolla on merkittävä köyhyyttä lisäävä vaikutus. Vuoden loppuun mennessä esimerkiksi perunan ja vihannesten hinnat noin kaksinkertaistuivat verrattuna vuoden takaiseen (Venäjän talouskehitysministeriö 2011a). Maailmanpankki (2011a) arvioi ruuan hinnannousun laskeneen kotitalouksien kulutusta 5 %, ja lisänneen köyhyyttä 2,3 prosenttiyksikköä. Kuitenkin parantuneen työllisyystilanteen ja reaalityöjen kasvun uskotaan palauttavan tilanteen ennalleen lähivuosina.

Peruselintarvikkeiden kallistuminen heijastui myös muiden tuotteiden hintoihin. Tämä ja kallistunut öljy nosti erityisesti teollisuuden tuotteiden hintoja (+16,7 % vuoden 2010 lopussa), joista erityisesti tekstiiliteollisuus korotti hintojaan (+18,2 %). Palveluissa hinnat puolestaan nousivat hieman edellisvuotta maltillisemmin (8,1 % vrt 11,6 %).

Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä inflaatiovauhti kuitenkin hidastui. Tämä johtui erityisesti elintarvikkeiden ja viljan hintojen nousun hidastumisesta, joka osaltaan selittyi Venäjän viranomaisten toimilla. Tuontitulleja poistettiin esimerkiksi perunan, vihannesten ja joidenkin muiden elintarvikkeiden osalta. (Venäjän talouskehitysministeriö 2011b) Nähtäväksi sen sijaan jää, millainen vaikutus on Venäjän touko-kesäkuun 2011 vaihteessa asettamalla vihannesten tuontikielloilla. Saksassa syntyneen ehc-epidemian seurauksena Venäjä kielsi ensin vihannesten tuonnin Saksasta ja Espanjasta toukokuun lopussa ja laajensi kesäkuun alussa kiellon koskemaan kaikkia EU-maita.

Kuluttajahintainflaatio* Venäjällä 2007-2016 (%)

*hintojen nousu periodin lopussa.

**Luvut ovat keskiarvoja Venäjän talouskehitysministeriön eri skenaarioista.

e-ennuste

Lähteet: Venäjän talouskehitysministeriö (2011b), IMF (2011).

Venäjän inflaatioennusteita seuraaville vuosille on hieman nostettu, mutta ei merkittävästi. Sekä Venäjän talouskehitysministeriö että Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) uskovat, että elintarvikkeiden inflaation nousu on väliaikaista ja ensi kesän sadosta odotetaan taas normaalia. Molemmat ennusteet uskovat inflaation hidastuvan tulevina vuosina, mutta ministeriö on IMF:ä optimistisempi uskoessaan inflaation Venäjällä painuvan lähes 4 %:iin vuonna 2014.

Talouden lähteminen kasvu-uralle vuonna 2010 on palauttanut inflaation hillitsemisen yhdeksi Venäjän talouspolitiikan suurimmista haasteista. Öljyn hinnan ennustetaan säilyvän tulevina vuosina ainakin 90 dollarissa tynnyriltä (Maailmanpankki 2011, IMF 2011, Venäjän talouskehitysministeriö 2011b). Näinkin korkea öljyn hinta ja vaikeudet kansainvälisillä ruokamarkkinoilla esimerkiksi kuivuuden ja arabimaiden levottomuuksien takia ovat omiaan lisäämään hintapainetta Venäjällä ainakin kuluvana vuonna.

Näihin riskeihin liittyvä hintojen nousu ei johdu nopeasta talouskasvusta kuten ennen kriisiä vaan riskit liittyvät enemmän elintarvikkeiden sekä polttoaineiden hintoihin liittyvään epävarmuuteen Venäjän kuluttajamarkkinoilla. Ennusteiden mukaan Venäjällä on edessä alhaisemman talouskasvun aika, jolloin kiihtyvä inflaatiolla voi olla kurjistava vaikutus. Riskeistä huolimatta talouskehitysministeriö ja IMF uskovat ennusteissaan, ettei inflaatio kasva kaksinumeroiseksi (ks. kuvio edellä). Talouskehitysministeriön (2011b) mukaan suurimmat riskit inflaatioennusteessa liittyvät niin sanottujen ”luonnollisten monopolien” (sähköntuotanto, kaasu, lämmöntuotanto ja jakelu sekä rautatiet) hintoihin ja erityisesti sähkömarkkinoiden vapauttamiseen kilpailulle.

Kuluneena talvena korkeat öljyn ja erityisesti polttoaineiden hinnat aiheuttivat paikoin kansalaisprotesteja. Kasvavan yhteiskunnallisen epävakauden pelossa pääministeri Vladimir Putin asetti helmikuussa 2011 polttoaineaineille hintakaton, eli käytännössä pakotti polttoaineiden hinnat

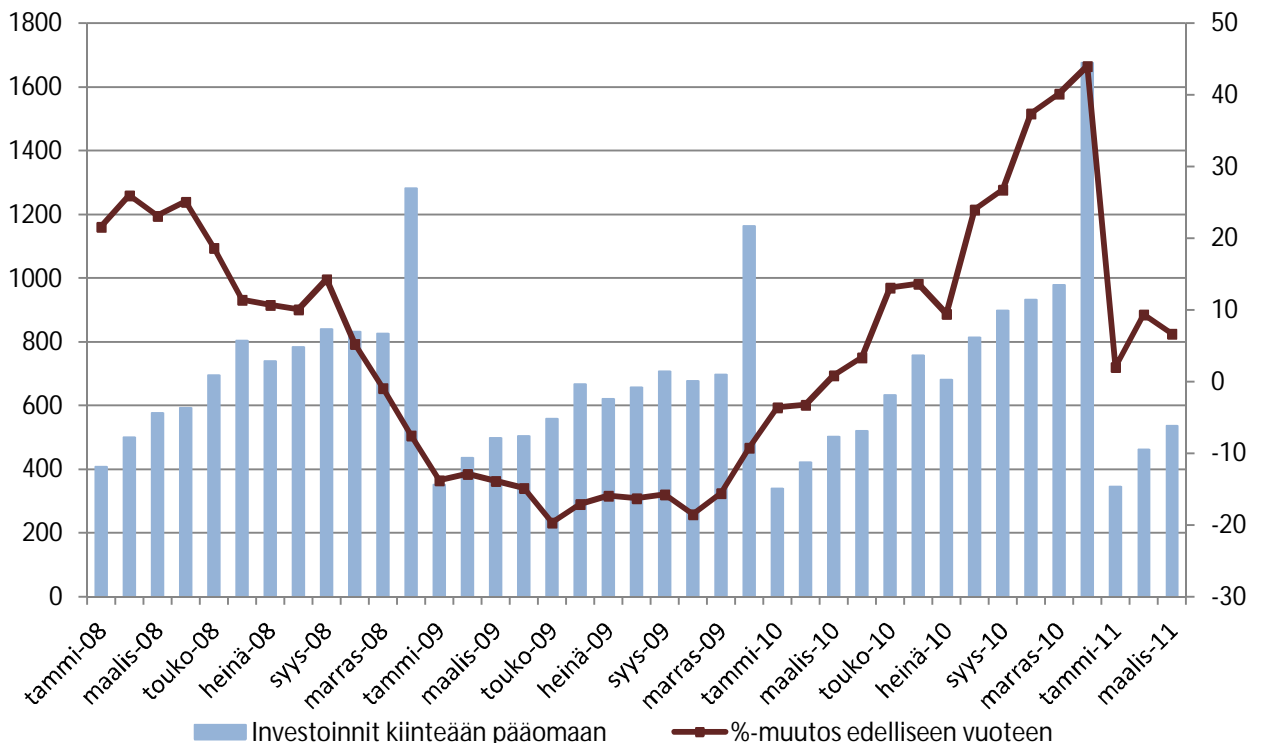
alemmalle tasolle koko maassa. Tästä johtuen öljy-yhtiöt alkoivat myydä tuotantonsa ulkomaille parempien ansaintamahdollisuuksien takia ja puute polttoaineista Venäjällä kehittyi niin pahaksi, että huhtikuussa viranomaiset puuttuivat taas tilanteeseen. Polttoaineille asetettiin vientikielto toukokuun loppuun asti. (Eastweek 2011). Lisäksi hallitus asetti toukokuussa polttoaineille 34 % korkeammat vientitullit. (Compiler eNews 10.5.2011)

CEMATin toukokuussa 2011 haastatteleminen suomalaisyritysten edustajien mukaan inflaatio palkoissa ja tuotannon raaka-aineissa ei ole Venäjällä vielä noussut vuoden 2008 tasolle. Kaikki haastatellut olivat kuitenkin yksimielisiä siitä, että seuraavan puolen vuoden aikana hinnat tulevat nousemaan nopeasti. Erityisesti öljyn ja muiden raaka-aineiden kallistuttua tuottajahintojen nousun uskotaan kiihtyvän. Erään suomalaisyrityksen edustajan mukaan venäläiset tuotannontekijöiden toimittajat ”yrittivät henki kurkussa selvittää tämän viimeisen laman yli ja nyt kun tilanne tulee niin ne tulevat varmasti nostamaan hintojansa. Olen aivan varma, että on tulossa kova kustannuspaine heti silmille. Siis enemmän kuin kuluttajainflaatio mitä tavalliset perheenemännät näkee...”. Ne suomalaisyritykset, joiden raaka-aineet ja tuotannontekijät eivät tule Venäjältä, eivät puolestaan ole yhtä huolissaan tuotannontekijöiden hintojen noususta.

Investoinnit kiinteään pääomaan elpyivät hieman vuonna 2010

Talouden kasvu ja erityisesti tehdasteollisuuden nopea elpyminen vuonna 2010 kiihdyttivät investointeja kiinteään pääomaan. Vuonna 2010 investoinnit kasvoivat 6 % verrattuna edelliseen vuoteen (Talouskehitysministeriö 2011a). Tämä on huomattavasti nopeampi kasvuvauhti, kuin mitä Venäjän talouskehitysministeriö ennusti vuoden 2010 syksyllä, jolloin investointien nopeaa kasvua vuoden kahdella viimeisellä neljänneksellä ei osattu odottaa. Investointikysynnän lisäys johtui suurilta osin tehdasteollisuuden nopeasta kasvusta.

Kiinteiden investointien reaalin kk-kehitys Venäjällä tammikuu 2008- maaliskuu 2011 (mrd. ruplaa ja %)

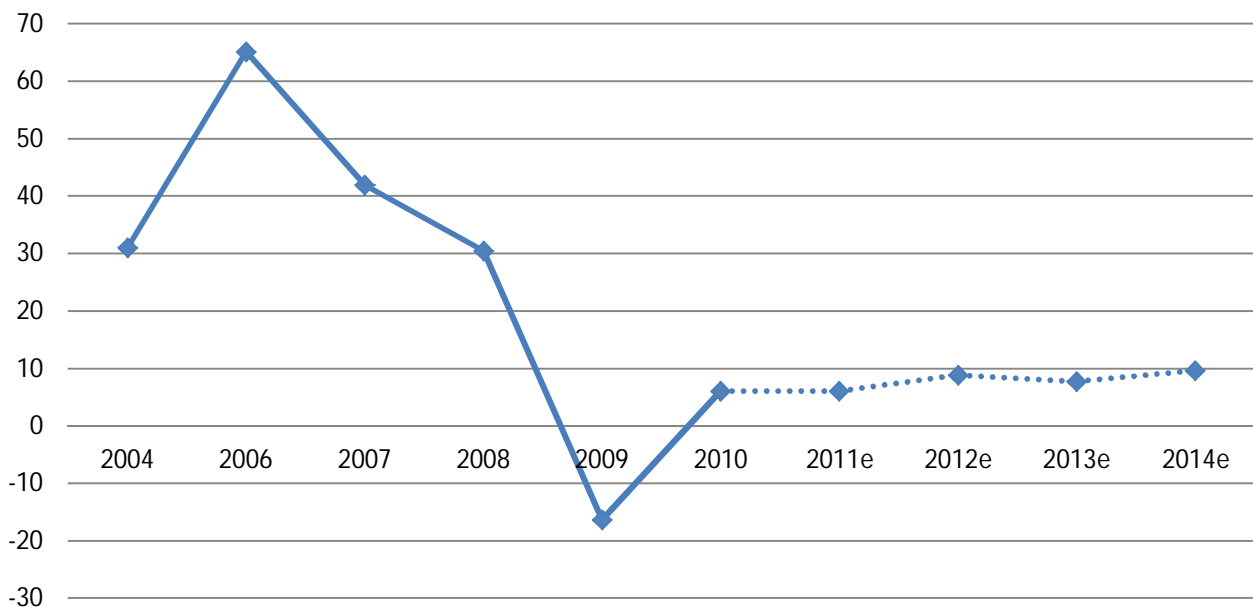
Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2011b,c)

Vuoden 2010 nopea investointien kasvu kuitenkin pysähtyi vuoden lopussa. Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä investoinnit kiinteään pääomaan laskivat 1,7 % edellisen vuoden ensimmäiseen neljännekseen verrattuna ja maaliskuussa 2011 0,7 % verrattuna edellisen vuoden maaliskuuhun. Kausivaihteluista korjatut investoinnit laskivat 15 % verrattuna vuoden 2010 viimeiseen neljännekseen. Investointien lasku voi kuitenkin olla vain väliaikaista: maaliskuussa kausivaihteluista korjatut investointiluvut kasvoivat 1,5 % verrattuna helmikuuhun (Talouskehitysministeriö 2011c)

Talouskehitysministeriön huhtikuussa 2011 julkaistun ennusteen mukaan investointien kiinteään pääomaan uskotaan kasvavan vain marginaalisesti vuonna 2011 edellisestä vuodesta. Investointikysynnän uskotaan kuitenkin olevan merkittävin kasvun tekijä vuonna 2011, varsinkin kun kotimaisen kulutuskysynnän uumoillaan jäävän vähäiseksi (Maailmanpankki 2011a).

Talouskehitysministeriö ennustaa investointien kiinteään pääomaan kasvavan vuosina 2012-2014 alle 10 % vuositasolla. Verrattuna syksyn ennusteeseen tämä on hieman edellistä syksyn ennustetta varovaisempi. Kuten aikaisemmin ennusteiden toteutumiseen, myös investointikysynnän ennustamiseen liittyy huomattavia riskejä johtuen volatiilista öljyn hinnasta ja yhä epävarmasta globaalien kysynnän kehittymisestä.

Kiinteän pääoman investointien reaalin muutos 2004-2014e (%)*

e-ennuste,

*Luvut perustuvat Venäjän talouskehitysministeriön ennusteskenaarioon, jossa öljyn hinnan arvioidaan pysyvän ainakin 105 dollaria/tynnyriltä tasolla vuonna 2011.

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2011a)

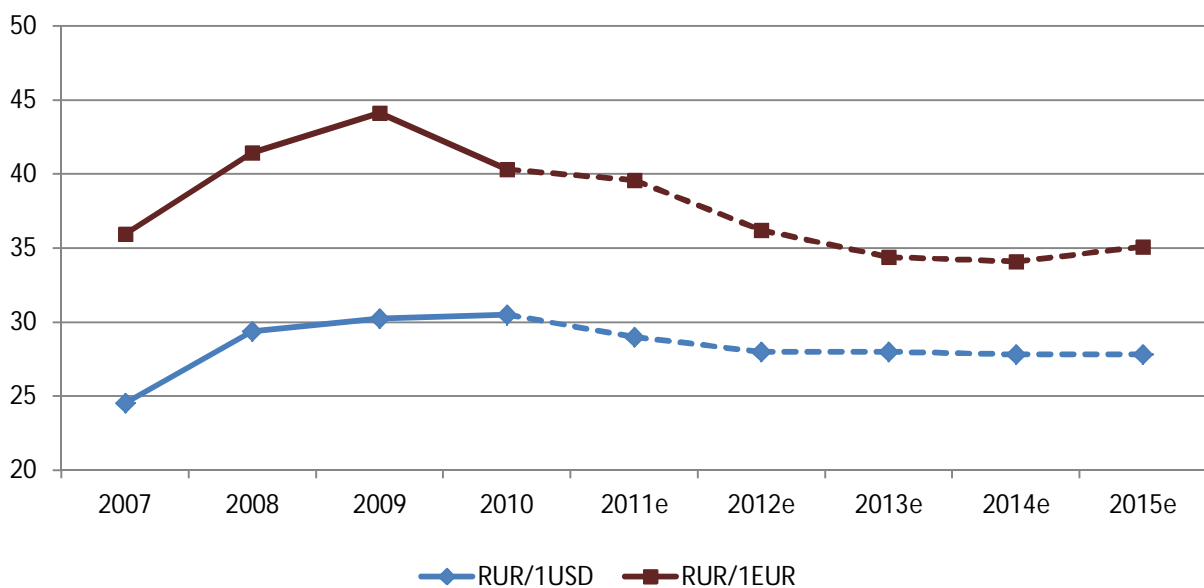
Venäjän investointien tulevaisuus vaikuttaa epävakaa myös vuoden 2010 lopulta lähtien kasvaneen pääoman paon takia. Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä nettopääoman menetys oli 21,5 miljardia dollaria. Venäjän finanssiministeri Aleksei Kudrin uskoo vuoden 2010 lopulta alkaneen pääoman pakenemisen johtuvan ainakin osittain tulevien presidentin vaalien synnyttämästä epävarmuudesta, koska ”riskit ovat korkeammat ennen vaaleja tämän kaltaisessa maassa, jossa niin paljon riippuu maan johtajista” (Adelaja 2011). Lisäksi presidentti Medvedevin korruption vastaisen taistelun, kiinteistömarkkinoiden huonon tilan ja joidenkin alueiden jatkuvan negatiivisen kehityksen uskotaan ajavan pääomia pois maasta. Korruption vastainen taistelu on joidenkin asiantuntijoiden mukaan saanut korkeapalkkaiset virkamiehet ja liikemiehet siirtämään varojaan pois maasta. Esimerkiksi venäläisen rahoitusyhtiö VTB Capitalin mukaan pääomien pako kiihtyi presidentin erotettua Moskovan pormestarin Juri Luzhkovin syyskuussa 2010 korruption- ja nepotismisyytösten takia. Venäjän kansantalouden akatemian johtaja Vladimir Mau puolestaan uskoo, että rikkaat venäläiset siirtyvät varojensa mukana myös itse ulkomaille. (Adelaja 2011a)

Rupla vahvistui vuonna 2010

Ruplan efektiivinen kurssi (euro-dollarin valuuttakoria vastaan) heikentyi vuoden 2010 toisella puoliskolla vuoden alkuun verrattuna. Kurssia laski ennen kaikkea Venäjän talouden hidastunut elpyminen ja talousreformien verkkainen eteneminen. Nämä tekijät laskivat kansainvälisten investoijien kiinnostusta Venäjää kohtaan. Ulkomaisen pääoman nettopako maasta oli vuonna 2010 arviolta 38 miljardia dollaria. Kuitenkin vuoden 2010 ensimmäisen puoliskon nopea talouskasvu ja vuoden 2009 devalvaatio yhdessä varmistivat sen, että ruplan efektiivinen kurssi oli 7 % vahvempi vuoden 2010 toisella puoliskolla kuin samaan aikaan edellisenä vuonna.

Vuoden 2011 puolella ruplan vahvistumispaineet kasvoivat voimakkaasti korkeiden öljynhintojen ansiosta. Economist Intelligence Unit (EIU 2011) arvioi näiden paineiden säilyvän vahvana koko vuoden 2011 ensimmäisen puoliskon, mutta laskevan vuoden loppua kohden, kun öljyn hinta vakiintuu ja Venäjän 2012 presidentinvaalien aiheuttama epävarmuus alkaa vaikuttaa valuuttakurssiin.

Ruplan kehitys euroa ja dollaria vastaan 2007-2015 (RUR)

e- ennuste

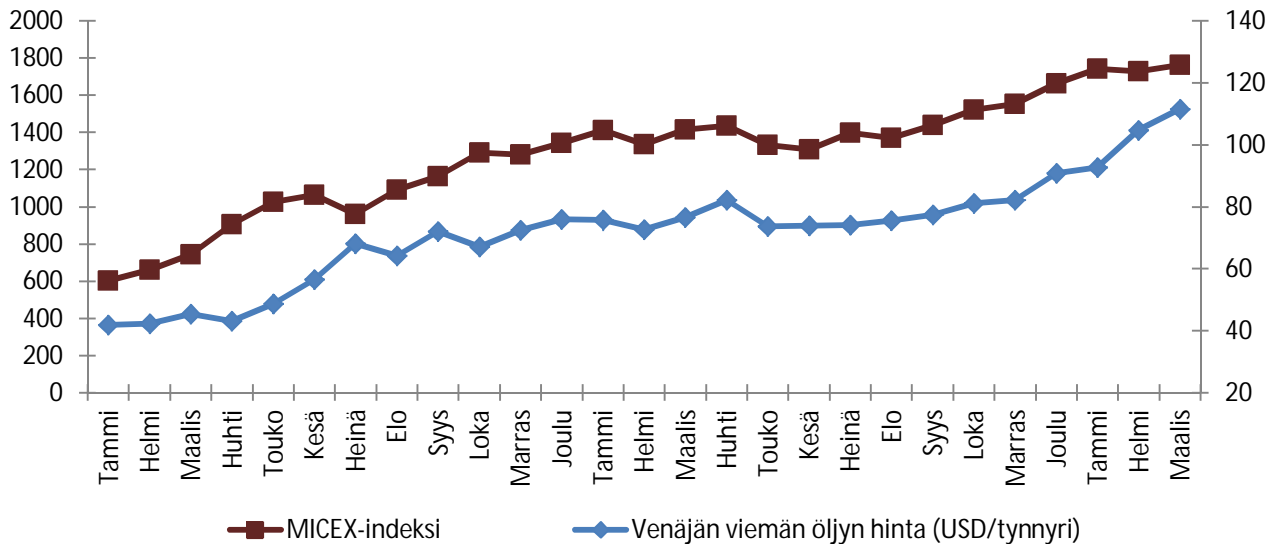
Huom. Rupla heikkenee käyrän noustessa

Lähde: Venäjän keskuspankki (2011); ennusteet: Economist Intelligence Unit - EIU (2011)

Lähipuosina (2012-13) ruplan uskotaan vahvistuvan jonkin verran euroa vastaan ja rupla-eurokurssin pysyttelevän 35 ruplan tuntumassa (EIU 2011). Euroalueen ja USA:n epävarma taloustilanne ja öljyn suhteellisen korkeat hinnat tulevina vuosina vahvistavat ruplaa hieman dollaria vastaan. Pohjoismainen finanssialan konserni Nordea näkee Venäjän osakemarkkinat houkuttelevana sijoituskohteena vahvistuneen ruplan takia ja ennustaa valuutan vahvistumisen jatkuvan lähitulevaisuudessa. (Anttila 2011). Öljyn hinnan lisäksi Nordean mukaan ruplan

vahvistumista tukevat rahapolitiikan kiristäminen ja odotettu ohjauksen nostaminen. Tämä voisi palauttaa osan maasta paenneista pääomista vuoden 2011 aikana.

MICEX indeksi (vasen akseli) ja öljyn hinta (oikea akseli) 2009-maaliskuu 2011

Lähteet: Venäjän keskuspankki (2011), Rosstat (2011), MICEX (2011).

Ruplan arvo ja Venäjän rahoitusmarkkinat ovat erityisen herkkiä muutoksille öljyn hinnassa, mikä on nähtävissä oheisessa kuviossa. Venäjän viemän öljyn hinta lähti nousuun vuoden 2010 toisella puoliskolla ja Venäjän osakemarkkinat, joita kuvaa MICEX -indeksi, seurasivat kehitystä hyvin tarkasti. Huhtikuusta 2010 Venäjän osakemarkkinat kasvoivat vuodessa noin 30 % dollari-euro valuuttakoria vasten, minkä pääasiallinen aiheuttaja oli öljyn hintojen nostattama ruplan arvo. Lisäksi vahvistunut rupla on auttanut erityisesti tuontiraaka-aineista riippuvaista tehdasteollisuutta ja osaltaan kasvattanut yksityistä tuontia, joka on ollut koko vuoden 2010 huimassa kasvussa.

Venäjän keskuspankki on laajentanut ruplan vaihteluväliä vuoden 2011 puolella ja Venäjällä on siirrytty vähitellen kohti vapaasti kelluvaa valuuttajärjestelmää. Keskuspankin toimet viittaavat asiantuntijoiden mukaan siihen, että Venäjän finanssipolitiikassa inflaation hillitsemisestä tehdään keskuspankin päätavoite epävarmemman valuuttakurssin kustannuksella. (Levitov 2011) Verrattuna Venäjän aikaisempaan talouspolitiikkaan, tämä on selvä linjanmuutos. Vapammin vahvistuva rupla heikentää maan vientiteollisuuden kilpailukykyä ja voi houkuttaa maahan lisää spekulatiivista pääomaa. Tämän hinnan Venäjän talouden päättäjät ovat kuitenkin valmiita maksamaan alhaisemmasta kuluttajainflaatiosta.

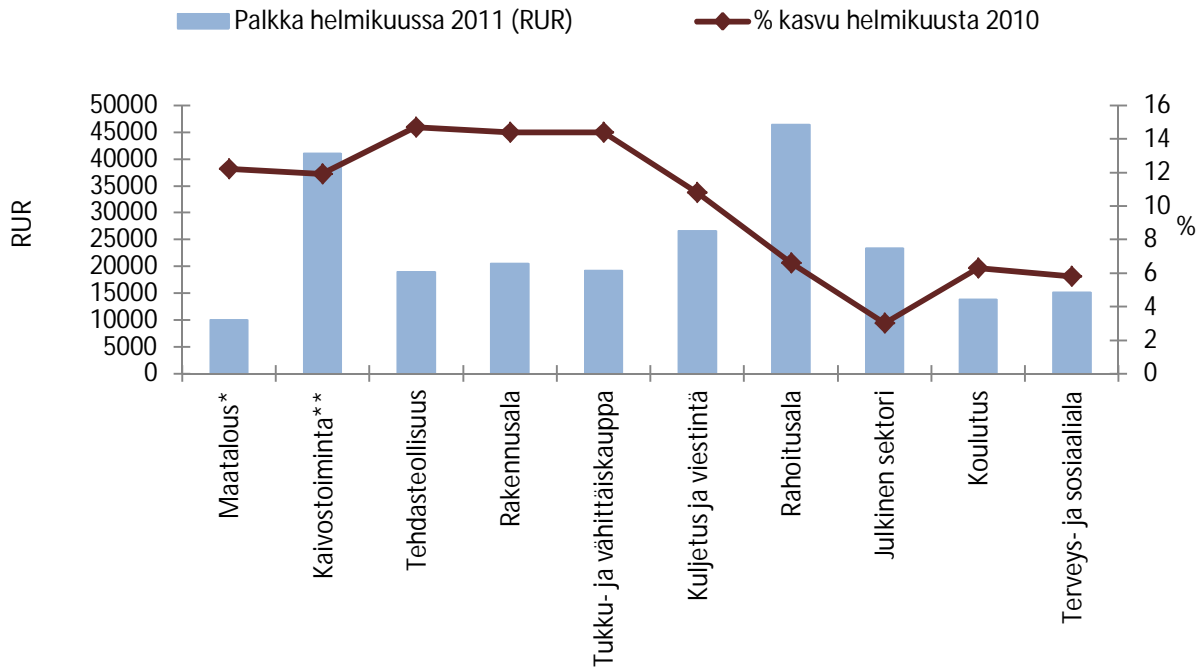
Palkkojen nousu maltillista, eri alojen palkkaerot kasvussa

Reaalipalkat ovat nousseet Venäjällä vuoden 2009 puolivälistä lähtien lukuun ottamatta pientä laskua elokuussa ja joulukuussa 2010. Vuonna 2010 reaalipalkat kasvoivat Venäjän talouskehitysministeriön mukaan 4,6 % vuoden takaiseen. Tämä on hieman hitaampi kasvuvauhti, kuin mitä ministeriön aikaisemmissa arvioissa odotettiin (ks. Venäjän talousnäkymät 2/2010). Kasvu muodostui pääosin korkeapalkkaisimpien alojen, kuten rahoitus- ja energiasektorin palkkojen, noususta. Muilla aloilla, kuten julkisella sektorilla, maataloudessa ja koulutusosalalla, reaalipalkat laskivat tai pysyivät ennallaan. Venäläisten käytettävissä olevat tulot kasvoivat lähes samaa vauhtia reaalipalkkojen kanssa (4,2 %) vuonna 2010. (Venäjän talouskehitysministeriö 2011a). Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä käytettävissä olevat tulot puolestaan laskivat verrattuna edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon (Venäjän talouskehitysministeriö 2011c).

Kriisin aikana vuonna 2009 valtion tukitoimet saivat valtionhallinnon ja terveys- ja sosiaalialan palkat nousemaan muita aloja nopeammin. Samalla nostettiin eläkkeitä ja sosiaalietuuksia. Vuoden 2010 lopulla ja vuoden 2011 alussa palattiin kuitenkin takaisin kriisiä edeltävään asetelmaan, jossa vientiin suuntautuvalla luonnonvarasektoreilla ja niihin kytkeytyvillä sektoreilla kuten kuljetus- ja viestintäaloilla palkat nousevat nopeaan tahtiin öljytulojen kasvaessa. Sitä vastoin koulutusosalalla, julkisella sektorilla sekä terveys- ja sosiaalityössä palkkakehitys on hitaampaa. Kuitenkin Duuman vaalit (vuoden 2011 lopussa) ja presidentinvaalit (2012) lisäävät painetta myös julkisen sektorin ja eläkkeiden nostoon (BOFIT 2011).

Vuoden alussa 2011 palkat kasvoivat eniten tehdasteollisuudessa, mikä heijastaa alan viimeaikaisia vahvoja kasvunäkymiä. Matalapalkka-aloilla palkat lähtivät reaalisesti laskuun vuoden 2011 puolella, poikkeuksena maataloustyö, jonka palkkoja nostettiin 12,2 %.

Ruplamääräiset nimelliset kuukausipalkat talouden eri sektoreilla helmikuussa 2011 ja palkkojen muutos helmikuusta 2010

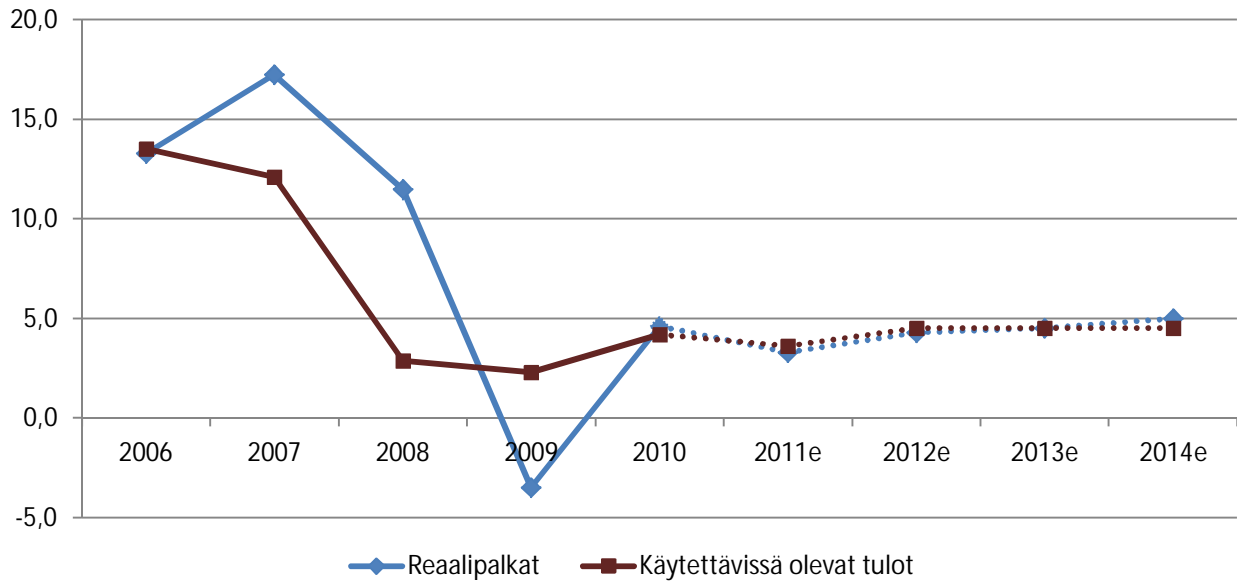
*pl. kalatalous, jossa kuukausipalkat ovat lähes kaksinkertaiset muuhun maataloustyöhön verrattuna.

**ml. öljy- ja kaasualat

Lähde: Rosstat (2011)

Venäjän talouskehitysministeriö (2011b) uskoo reaali-palkkojen ja käytettävissä olevien tulojen kasvavan tulevina vuosina (2011-14) korkeintaan 5 % vuosivauhtia, joka on yhteensopiva venäläisittäin maltillisten inflaatioennusteiden kanssa. Vuoden 2009 taluskriisi on siten muuttanut myös Venäjän työmarkkinoita. Kriisiä edeltävänä aikana palkkojen kasvu oli monella alalla riistätynyt käsistä eivätkä väestön käytettävissä olevat tulot yltäneet reaali-palkkojen kasvulukuihin.

Reaalipalkkojen ja käytettävissä olevien tulojen kehitys 2006-2014 (%)

e-ennuste, luvut perustuvat Venäjän talouskehitysministeriön ennusteskenaario 2b:en, jossa öljyn hinnan arvioidaan pysyvän 105 dollaria/tynnyriltä.

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2011b)

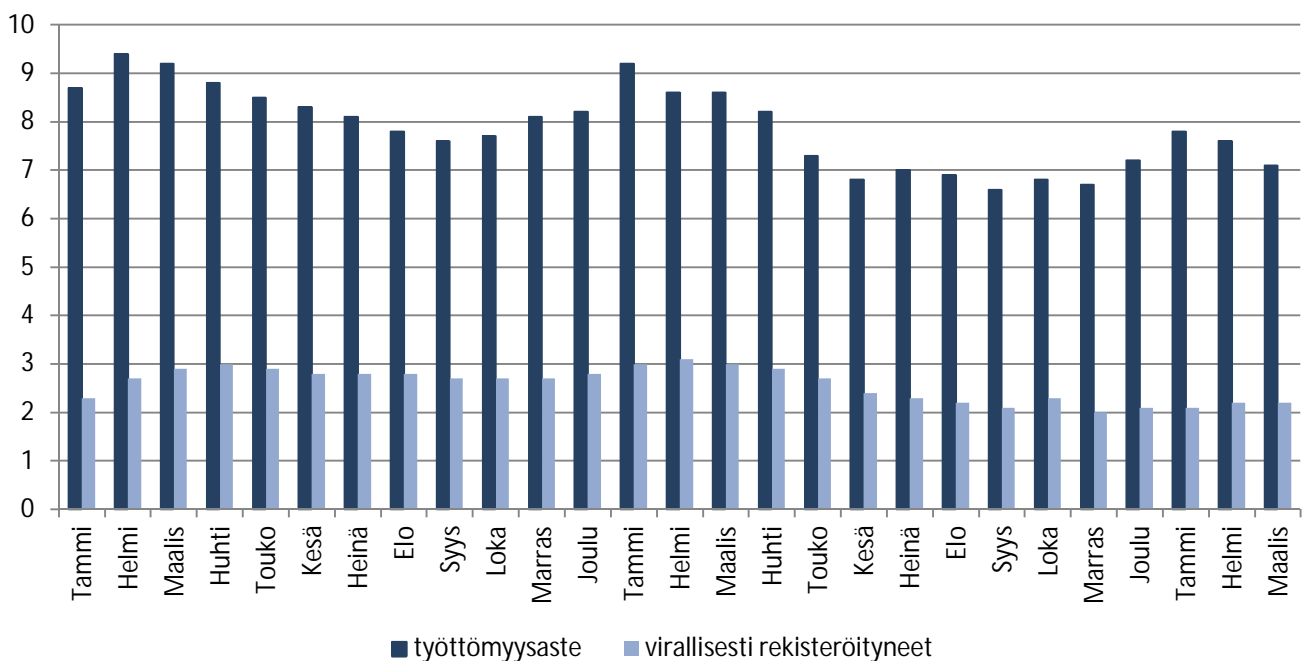
Maaliskuussa 2011 nimellinen kuukausipalkka oli Venäjällä keskimäärin 21 167 ruplaa (noin 530 euroa), joka on hieman vähemmän kuin vuoden 2010 lopussa. (Venäjän talouskehitysministeriö 2011c). Maailmanpankin tuoreen raportin perusteella Venäjällä on samaan vertailuryhmään (ansiot 3 946-12 195 dollaria vuodessa) kuuluvista maista suurimmat keskimääräiset vuosiansiot. Tämä tarkoittaa parempaa keskiarvoa kuin esimerkiksi Liettuassa ja Valko-Venäjällä tai Kazakstanissa (Maailmanpankki 2011b). Vuoden 2010 aikana nimelliset palkat kasvoivat 11,8 %, mikä on huomattavasti enemmän kuin edellisellä vuonna (Venäjän talouskehitysministeriö 2011a). Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla nimellispalkat kasvoivat 10,2 % vuositasolla. Vuoden 2011 puolella palkkojen kasvu hidastui ja esimerkiksi helmikuussa 2011 palkat jopa laskivat hieman verrattuna edelliseen kuukauteen. (Venäjän talouskehitysministeriö 2011c)

Venäläinen työvoima on perinteisesti ollut heikosti järjestäytyntä ja siten palkkojen määrittäminen on riippunut siitä, kummalla osapuolella (työnantajalla vai työntekijällä) on enemmän neuvotteluvoimaa. Nousukautena huutava pula osaavista työntekijöistä paransi työntekijän neuvotteluasemaa ja palkkojen nousu oli hyvin nopeaa ennen talouskriisiä. Kriisi puolestaan heilautti vaa'an väliaikaisesti työnantajan puolelle. Vaikka ammattijärjestöt nähdään usein työnantajien vastustajina, erään CEMATin toukokuussa 2011 haastatteleman suomalaisyrityksen edustajan mukaan *"Työntekijöiden järjestäytyminen Venäjällä olisi tervetullutta, koska silloin muutosten tekeminen keskitetysti olisi helpompaa"*. Laajempi järjestäytyminen suomalaisyritysten mukaan voisi rauhoittaa Venäjän palkkakehitystä ja vakauttaa työmarkkinoita, ja siten edistää työntekijöiden pysyvyyttä yrityksissä

Työttömyys vähentynyt odotettua nopeammin

Tammikuun 2010 huipun (9,2 %) jälkeen ILO:n metodologialla laskettu työttömyysaste Venäjällä laski koko vuoden 2010 ajan ja painui vuoden lopussa alle 7,2 %:iin työikäisestä väestöstä. Keskimääräinen työttömyysprosentti vuonna 2010 jäi siten 7,5 %:iin. Vuoden 2011 puolella normaalin kausivaihtelun myötä työttömyysaste nousi, mutta kausivaihtelusta puhdistettu työttömyysaste oli maaliskuussa laskenut 6,4 %:iin. Laskevasta suuntauksesta huolimatta työttömyys on vielä kriisiä edeltävää aikaa korkeammalla tasolla. (Venäjän talouskehitysministeriö 2011c)

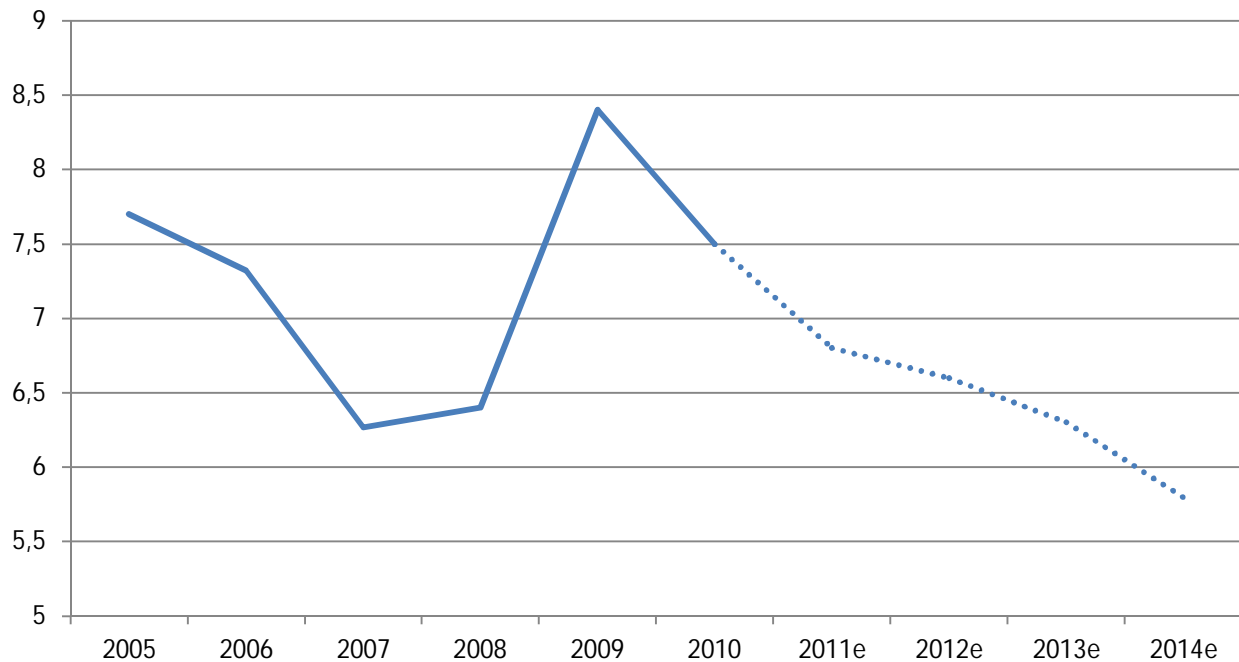
Työttömyysaste (ILO:n metodologia) ja virallisesti työttömäksi rekisteröityneet, tammikuu 2009 –maaliskuu 2011 (%)

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2011c)

Rekisteröityjen työttömien määrä säilyi koko maassa alle 3 %:ssa vuoden 2010 ajan ja vuoden lopussa rekisteröityjä työttömiä oli 2,2 % työikäisestä väestöstä. Alueelliset erot ovat kuitenkin suuret. Kehittyneimmillä alueilla ja maan taloudellisesti menestyneimmillä alueilla kuten Pietarissa, Moskovassa, Leningradin ja Krasnodarin alueella sekä neljällä muulla alueella virallisesti rekisteröity työttömyysaste oli alle prosenttiyksikön. Toisaalta taas pitkään heikossa poliittisessa ja taloudellisessa tilanteessa olevilla alueilla kuten Tšetšeniassa ja Ingushetiassa rekisteröityjen työttömien osuus oli vuoden 2010 lopussa 42,7 % ja 20,5 % työikäisestä väestöstä tässä järjestyksessä (Venäjän talouskehitysministeriö 2011a). ILO:n metodologian mukainen työttömyysaste on näillä alueilla vielä huomattavasti korkeampi.

Venäjän työttömyysaste (%)*, 2005-2014

e-ennuste

*vuoden keskiarvo

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2011b)

Venäjän talouskehitysministeriö (2011b) uskoo työttömyyden laskevan tulevina vuosina ja vuoden 2007 tason saavutettavan vuoden 2013 aikana. Työllisyyden parantumiseen vaikuttaa ministeriön mukaan erityisesti tuotantoteollisuuden lisääntyminen, joka kasvattaa työvoiman kysyntää. Kuitenkin heikko demografinen kehitys Venäjällä rajoittaa edelleen työvoiman kokonaismäärän kasvua lähivuosina.

CEMATin toukokuussa 2011 haastatteleminen suomalaisyritysten edustajien mukaan työvoiman saatavuus on ollut vielä kohtalaisen hyvä. Työvoiman vaihtuvuus vaivasi kaikkia yrityksiä Venäjällä ennen kriisiä, mutta toistaiseksi erään suomalaisyrityksen edustajan mukaan ”työvoiman saatavuus on kohtuullista eikä vaihtuvuus ole erityisen suurta. Ja toi kriisi on myös opettanut työntekijöitä”. Vaikka haastattelujen mukaan työvoiman vaihtuvuus ei ole vielä lisääntynyt kriisiä edeltävälle tasolle, toisaalta eräs haastateltu sanoo huomanneensa vähemmän koulutusta vaativien työtehtävien täyttämässä vaihtuvuuden jo lisääntyneen. Työvoiman saatavuus on haastattelujen mukaan kuitenkin vaikeutunut kriisivuodesta 2009, mutta vain suurissa kasvukeskuksissa kuten Pietarissa ja erityisesti Moskovan alueella.

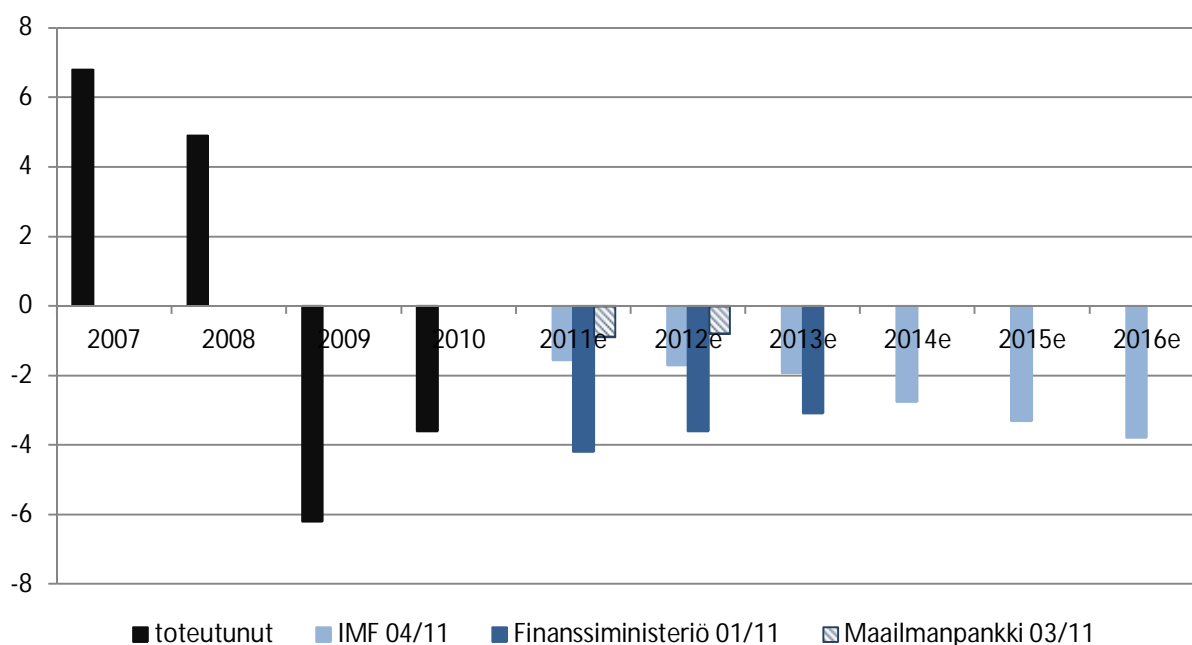
Öljytulot supistavat budjetin alijäämää

Vuoden 2010 lopussa Venäjän valtiontalouden budjettialijäämä oli odotettua alhaisempi, eli 4,1 % bruttokansantuotteesta (BKT) verrattuna budjetoituun 5,3 %:n alijäämään. Budjetin alijäämän ennakoitua nopeampi supistuminen johtui pääosin korkeammista öljyn hinnoista, eli niin kutsutuista

windfall-tuloista. Budjetin alijäämä ilman öljytuloja oli vuonna edelleen korkeat 12,7 % BKT:sta. (Finanssiministeriö 2011). Vaikka alijäämä on supistunut myös ilman öljytuloja laskettuna vuodesta 2009, öljyn hintojen heilahtelu on silti merkittävä riski Venäjän valtion budjetin tasapainottamiselle. Venäjän konsolidoitu julkisen talouden alijäämä, johon on yhdistetty myös Venäjän kaikkien alueiden budjetit, oli vuonna hieman alhaisempi eli 3,6 % BKT:stä.

Vuoden 2011 alussa laaditun vuosien 2011-13 budjetin mukaan alijäämä laskee tasaisesti tulevina vuosina. Huhtikuussa 2011 Venäjän finanssiministeri Aleksei Kudrin arvioi öljyn ja kaasun vientitulojen tuovan vuonna 2011 valtion kassaan ylimääräisiä tuloja noin 24,6 miljoonaa euroa (noin miljardi ruplaa). Tämän seurauksena Venäjän valtion budjettialijäämä supistuisi budjetoitua nopeammin (Compiler eNews 13.4.2010). Voimassa oleva budjetti perustuu 100 dollaria tynnyriltä raakaöljyn hintoihin aikaisemman budjetin 75 dollarin tynnyriltä oletukseen. Vaikka usko korkeisiin öljynhintoihin on vahva Venäjän valtionhallinnossa, tähän oletukseen liittyy volatiilin öljyn hinnan takia suuria riskejä, jotka ovat toteutuneet Venäjän tapauksessa ennenkin. Maailmanpankki (2011a) pelkää vuoden 2012 presidentinvaalien (sekä Duuman vaalien vuonna 2011) lisäävän valtion menoja ja samalla suunniteltujen menoleikkausten jäävän taka-alalle esimerkiksi eläkkeiden osalta ainakin vaaleihin asti. Myös vuoden 2014 Sotshin Olympialaiset lisäävät painetta menojen kasvattamiselle lähivuosina.

Venäjän Federaation julkisen talouden konsolidoitu yli- (+) tai alijäämä (-) osuutena BKT:stä 2007-2016

e-ennuste

Lähteet: Maailmanpankki (2011), IMF (2011) ja Finanssiministeriö (2011).

Vuosien 2011-13 ennusteissa Venäjän finanssiministeriö on varovaisempi kuin Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF), jotka ennustavat federaation yhdistetyn budjettialijäämän supistuvan huomattavasti nopeammin. Finanssiministeriö uskoo alueiden yhteisen alijäämän hieman kasvavan vuonna 2011, vaikka valtion budjetin alijäämän uskotaan laskevan 3,5 %:iin BKT:sta. Toisaalta IMF ennustaa alijäämän kasvavan uudestaan vuoden 2014 jälkeen, kun öljyn hintojen nousu on tasoittunut. Öljytuloista korjattu budjetin alijäämä aiotaan finanssiministeriön mukaan laskea alle 10 %:iin vuoteen 2013 mennessä.

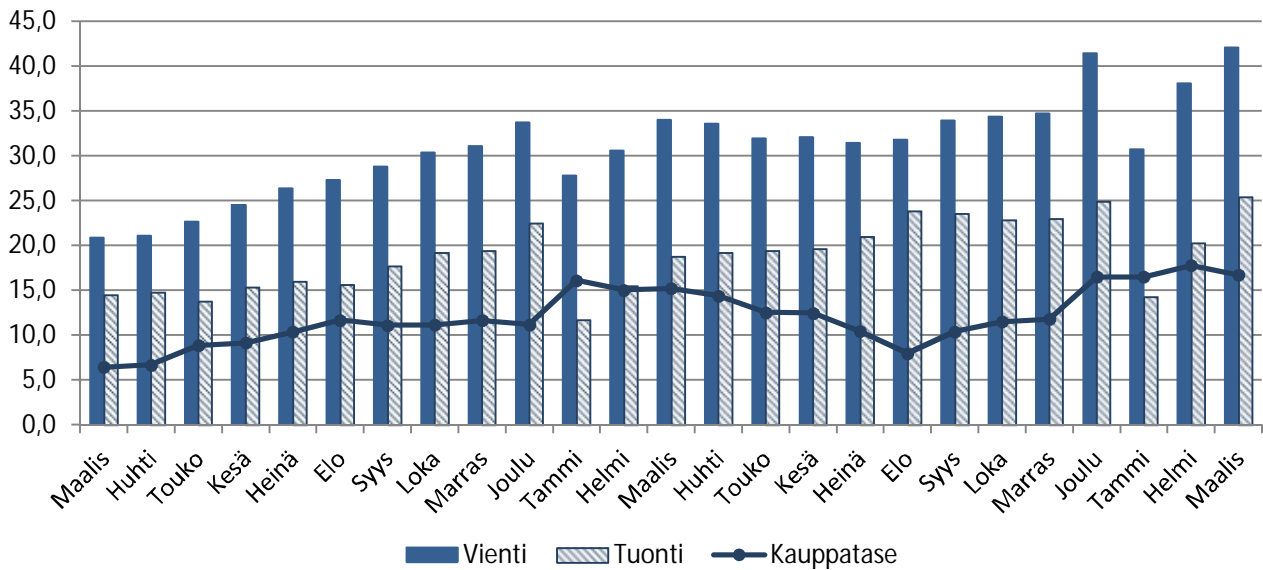
Jos raakaöljyn hinta säilyy nykyisellään noin 100 dollarissa tynnyriltä, alijäämän supistamiseen ei Venäjän finanssiministeriön mukaan tulla käyttämään maan vakausrahoja. Valtion rahoitustarpeet aiotaan täyttää lainaamalla markkinoilta ja valtionyritysten osuuksien myynnistä saatavilla tuloilla. Vaikka yksityistämisen merkitys valtion talouden tasapainottamisessa jää Maailmanpankin (2011a) mukaan todennäköisesti pieneksi, Venäjän valtion yksityistämisuunnitelmat ovat merkittävin yritys talouden modernisoinnissa viime vuosina. Yksityistämisten myyntitulojen arvioidaan tuovan valtion kassaan 32-50 miljardia dollaria, mikä on arviolta 2-3 % Venäjän BKT:sta (Maailmanpankki 2011a).

Viennin arvo nousee korkean öljyn hinnan vetämänä, tuontikysyntä nopeassa kasvussa

Venäjän viennin arvo kasvoi vuonna 2010 yli 31,2 % ja oli yhteensä 398 miljardia dollaria. Kasvu muodostui pääosin Venäjän tärkeimpien vientituotteiden, kuten raakaöljyn ja muiden öljytuotteiden sekä maakaasun, hintojen noususta. Esimerkiksi Venäjän viemän Urals-raakaöljyn hinta kasvoi 28,1 % ja samoin tärkeiden vientimetallien kuten alumiinin ja nikkelin hinnat 30,5 % ja 48,8 % vuodesta 2009. Arvon lisääntyminen ei kuitenkaan johtunut pelkästään Venäjän päävientituotteiden arvon noususta, vaan myös viennin volyymi kasvoi 11,9 % edellisestä vuodesta (Talouskehitysministeriö 2011a). Vaikka Venäjä on maailman kolmanneksi suurin viljan viejämaa, elokuussa 2010 alkaneella viljan vientikiellolla ei kuitenkaan ollut suurta merkitystä viennin arvoon vuonna 2010.

Myös tuonti jatkoi nopeaa kasvua vuoden 2010 aikana. Tuonnin arvon nousu oli lähes yhtä nopeaa kuin viennin (29,7 %) ollen kaiken kaikkiaan 248,8 miljardia dollaria. Suuri osa tuonnin kasvusta tuli volyymin kasvusta, joka oli 28,1 % edellisvuodesta. Erityisesti vuonna 2010 elpyi investointihyödykkeiden, metallien, autojen sekä koneiden ja laitteiden tuonti verrattuna edelliseen vuoteen. Viennin suotuisasta kehityksestä johtuen kauppataase kasvoi 37,6 miljardilla dollarilla edelliseen vuoteen verrattuna. (Talouskehitysministeriö 2011a)

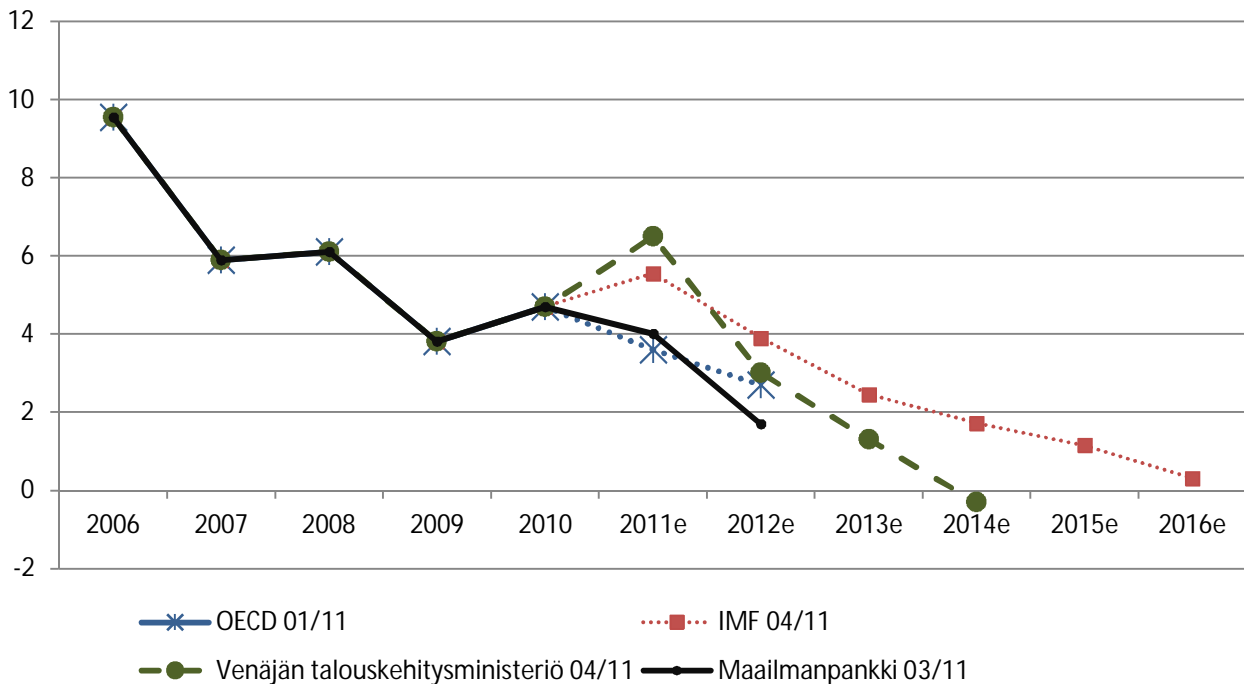
Venäjän vienti, tuonti ja kauppataase maaliskuun 2009- maaliskuun 2011 (mrd. USD)

Lähde: Rosstat (2011)

Venäjän tärkeimmät kauppakumppanit pysyivät ennallaan vuonna 2010, kärjessään EU 49 % osuudella ulkomaankaupan kokonaisvaihdosta. EU:n ja Venäjän välisen kaupan kokonaisarvo kasvoi vuonna 2010 vuoden takaisesta 33,4 %, josta tuonti EU:sta 35,6 % ja vienti EU:hun 33,4 %. Kiina ja Alankomaat olivat syykuussa 2010 yksittäisesti suurimpia Venäjän kauppakumppaneita 9,5 % ja 9,3 % osuuksilla. Näiden maiden kauppasuhteet Venäjän kanssa ovat kuitenkin hyvin erilaiset. Alankomaiden kaupasta vienti kattaa lähes koko kaupan arvon, kun taas Kiinan kanssa kauppasuhte on tuontivoittoinen. Suomen osuus Venäjän ulkomaankaupasta oli EU-maiden kuudenneksi suurin ennen Iso-Britanniaa 2,7 % osuudella. IVY-maiden osuus puolestaan oli 14,6 %, joka oli hieman suurempi kuin edellisvuonna. IVY-maista tärkein kauppakumppani oli Ukraina (5,9 % kokonaiskaupasta), jonka kanssa kaksi kolmasosaa kaupasta koostuu viennistä.

Venäjän vaihtotase osuutena BKT:sta 2006-2016

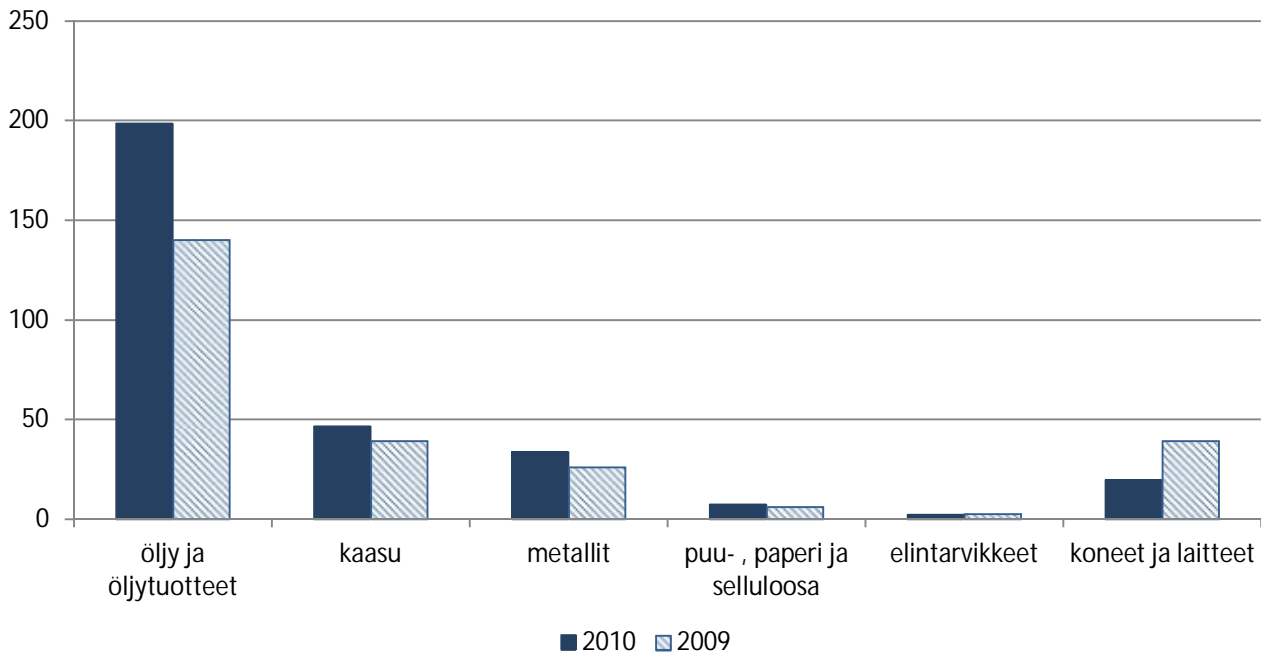

e-ennuste

Lähteet: Maailmanpankki (2011), OECD (2011), IMF (2011), Venäjän talouskehitysministeriö (2011b).

Venäjän vaihtotase kasvoi vuoden 2009 49,4 miljardista dollarista 71,1 miljardiin vuonna 2010, korkeiden öljynhintojen ja muiden Venäjän viemien raaka-aineiden kallistumisen ansiosta. Vaihtotase oli kuitenkin heikentymään päin aina elokuuhun 2010 asti, johtuen nopeasti kasvaneesta tuontikysynnästä, kunnes vuoden lopun öljyn kallistuminen lisäsi viennin arvoa. Öljytuloista puhdistettu vaihtotase kuitenkin jatkoi heikentymistään koko vuoden 2010 ajan ja vuoden viimeisellä neljänneksellä sen alijäämä oli lähes 4 % BKT:stä. Maksutase myös kasvoi vuonna 2010, koska vaihtotaseen ylijäämä paikkasi osittain pääoman pakenemisesta aiheutuneita menetyksiä erityisesti vuoden viimeisellä neljänneksellä. Samalla Venäjän keskuspankki onnistui kasvattamaan valuuttavarantoaan 479 miljardiin dollariin (33,8 % Venäjän BKT:stä), mikä on kolmanneksi suurin varanto maailmassa (Maailmanpankki 2011a).

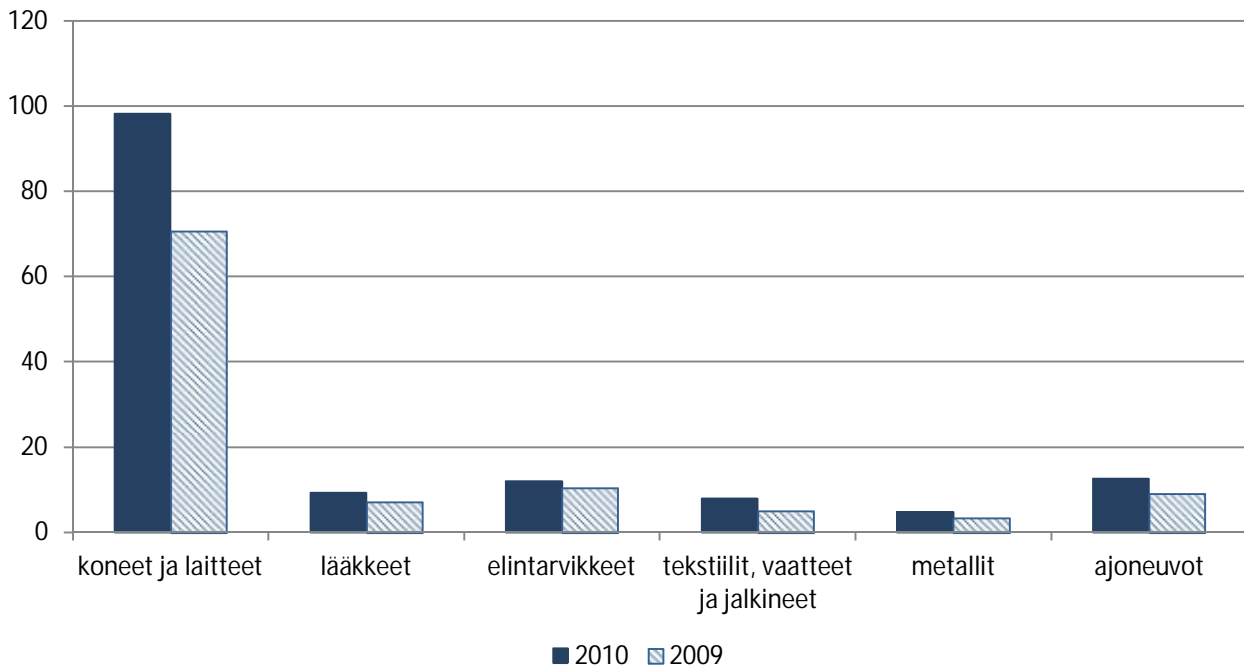
Vienti suurimpien tuote-erien osalta 2009 ja 2010 (mrd. dollaria)

Lähde: Venäjän tulli (2011)

Venäjän tärkeimmät vientituotteet öljy ja öljytuotteet, metallit sekä kaasu kasvattivat viennin arvoa vuonna 2010. Öljy ja öljyjalosteet kasvattivat eniten osuuttaan viennistä vuonna 2010 saavuttaen noin 50 % viennin arvosta. Useimmissa muissa vientituotteissa kirjattiin myös kasvua, poikkeuksena suuri pudotus koneiden ja laitteiden viennissä verrattuna vuoteen 2009. Lisäksi elintarvikkeiden ja ruuan vienti laski viljan vientikiellon takia. Vaikutus oli kuitenkin pieni, koska kielto tuli voimaan vasta vuoden loppupuolella. Maataloustuotteiden vienti on Venäjällä kehittynyt suhdanteiden vastaisesti. Maataloustuotteiden vienti oli lähes ainoa ala, jossa viennin arvo kasvoi pahimpana kriisivuonna 2009.

Tuonti suurimpien tuote-erien osalta 2009 ja 2010 (mrd. dollaria)

Lähde: Venäjän tulli (2011)

Venäjän tuontikysyntä kasvoi vuoden 2010 aikana huimaa vauhtia. Eniten lisääntyi tekstiilien, vaatteiden ja jalkineiden (58 %), metallien (44 %) sekä koneiden ja laitteiden (39 %) tuonti. Muista tuoteryhmistä ajoneuvojen tuonti kasvoi noin 39 % edellisvuodesta. Nämä huimat kasvuluvut kertovat vuoden 2009 alhaisten vertailuarvojen lisäksi elpyneestä tuotannosta ja kuluttajien ostovoiman parantumisesta vuoden 2010 aikana. Tuontikysynnän näin nopea kasvaminen oli kuitenkin odotettua rajumpaa (BOFIT 2011 ja Maailmanpankki 2011a), ja sitä pidettiin uhkana talouskasvulle. Kuitenkin vuoden 2010 loppua kohden tuonnin nopea kasvu hidastui ja sen uskotaan asettuvan alhaisemmalle tasolle (BOFIT 2011).

Korkeilla öljyn hinnoilla on ollut huonoja vaikutuksia kotimaan markkinoilla ja polttoainepula on aiheuttanut närää kansalaisten keskuudessa. Korkeiden öljyn hintojen houkuttelemana polttoaineita tuottavat yhtiöt ovat myyneet suurimman osan tuotannostaan ulkomaille ja kotimaassa polttoainepula on ollut paikoitellen vakava vuoden 2011 alkupuolella. Tämä on hämmästyttävää maassa, joka uuden Ernst & Young konsulttiyhtiön kartoituksen mukaan on maailman suurin öljyn tuottaja (Voice of Russia 11.4. 2011). Polttoaineiden hinnat ovat olleet joko liian korkeita venäläiselle kuluttajalle tai niiden saatavuus on ollut huonoa. Sisäpoliittisten tilanteen rauhoittamiseksi Venäjän tulli päätti korottaa polttoaineiden vientitullia 44 % toukokuusta 2011 lähtien. Lisäksi valtakunnansyyttäjä ilmoitti käynnistävänsä tutkimukset öljy-yhtiöiden mahdollisten markkinaväärinkäytösten selvittämiseksi. (Compiler eNews 10.5.2011)

Venäläiset energiantuottajat ovat vahvistelleet asemiaan myös lähialueilla. Valko-Venäjän talous on pahasti kriisiytymässä ja toukokuussa Valko-Venäjän ruplan raju devalvointi sai valkovenäläiset paniikkiin. Valko-Venäjä odottaa pelastusta Venäjältä, joka vaatii kolmen miljardin dollarin lainan vakuudeksi joidenkin valtionyhtiöiden yksityistämistä. Valko-Venäjällä ei uskota olevan kovinkaan

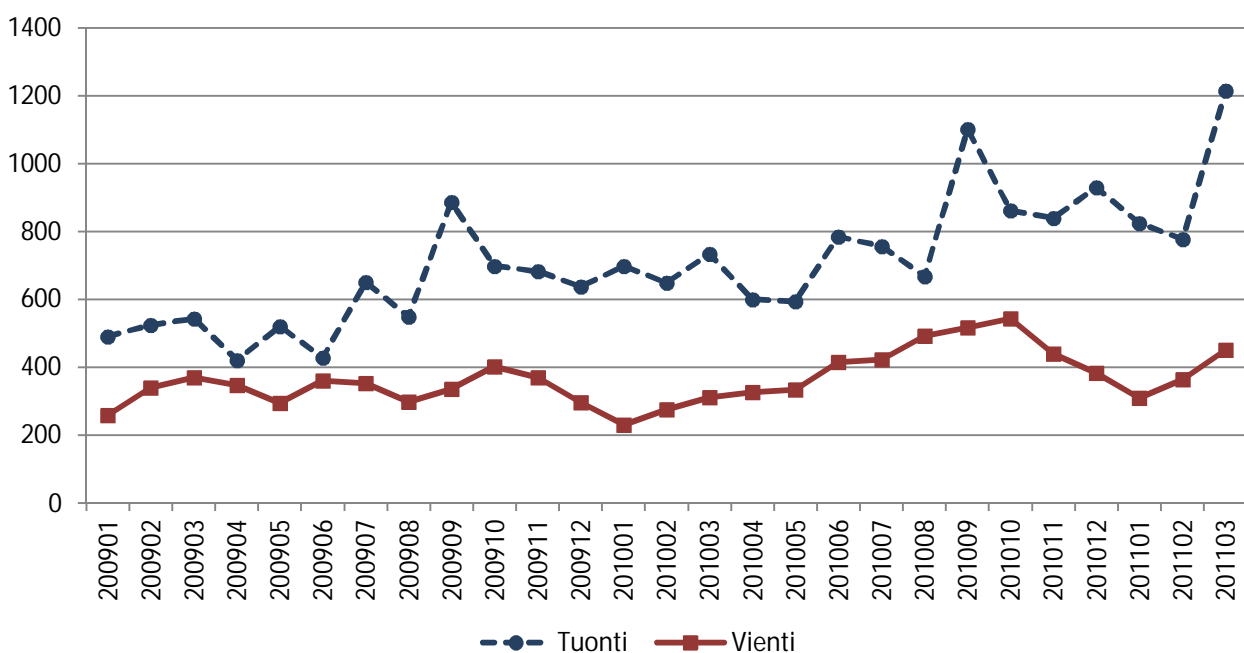
suuria mahdollisuuksia neuvotella lainojensa ehdoista, varsinkin kun omissa lainaongelmistaan kärsivä EU on ollut vastahakoinen myöntämään lainaa. Venäjän uskotaan havittelevan erityisesti kaasuverkostoyhtiön Beltransgazin omistusosuuksia, koska Beltransgaz on vastuussa sekä valkovenäläisten kotien kaasusta että kaasutoimituksista EU:n markkinoille. (Karmanau 2011). Beltransgazin hallinta varmistaisi siten Venäjän tuottoisan kaasuliiketoiminnan sujuvuuden. Valko-Venäjän ja Ukrainan kautta kulkee vielä suurin osa kaasusta EU:n alueelle, joka on Venäjän suurin kauppakumppani. Venäjä haluaakin välttää viime vuosina Ukrainan ja Valko-Venäjän kanssa käytyjen kaasukiistojen uusiutumisen, jotka keskeyttivät kaasukuljetukset Eurooppaan ja haittasivat venäläisyritysten liiketoimintaa.

Suomen Venäjän-kauppa toipumassa, mutta transitovienti kaukana huippuvuosista

Vuonna 2010 Venäjä oli Suomen yksittäisesti suurin kauppakumppani. Suomen kauppa oli kuten aikaisempinakin vuosina alijäämäinen ja Venäjä Suomen tärkein tuontimaa. Tuonti Venäjältä kattoi vuonna 2010 Suomen kokonaistuonnin arvosta 17,8 %, joka oli hieman suurempi osuus kuin edellisvuonna. Vientimaana Venäjä oli vuonna 2010 kolmantena Ruotsin ja Saksan jälkeen 9 % osuudella viennin arvosta. Venäjän osuus Suomen viennistä oli laskenut hieman edellisestä vuodesta.

Vuoden 2010 ensimmäisten yhdeksän kuukauden aikana tuonti Venäjältä kasvoi nopeasti ja koko vuonna tuonti Venäjältä kasvoi 30 % edellisvuodesta. Myös vienti Venäjälle piristyi vuoden toisella puoliskolla ja kasvoi jopa tuonnin arvoa nopeammin. Kuitenkin alkuvuoden heikko kehitys nosti kokonaisviennin arvoa vain 16 % vuoteen 2009 verrattuna.

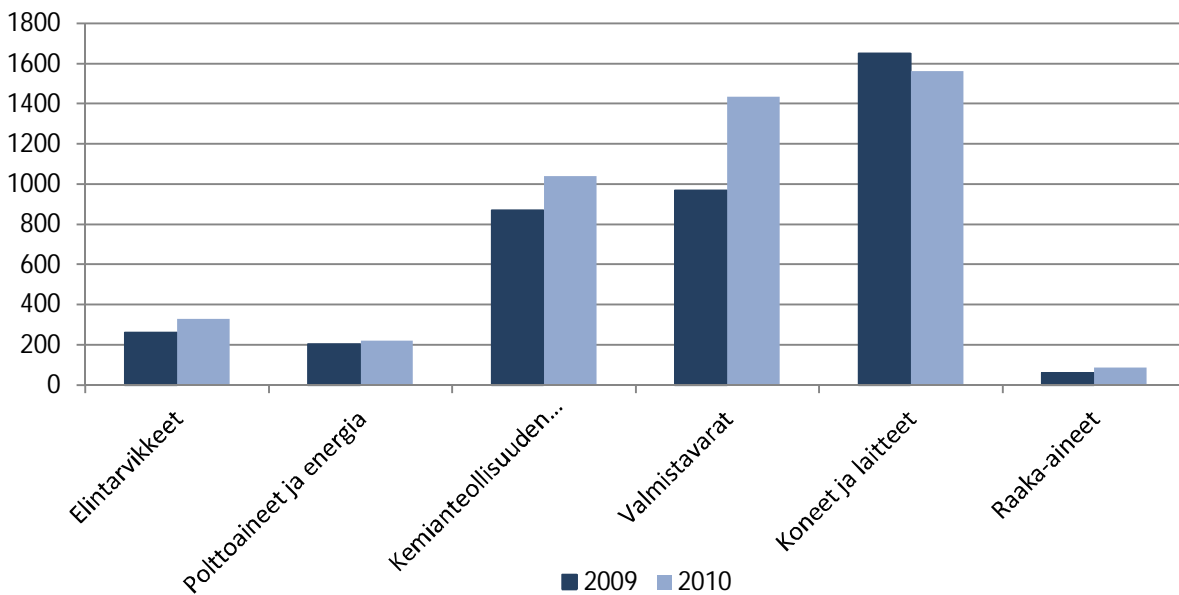
Suomen vienti Venäjälle ja tuonti Venäjältä tammikuu 2009-maaliskuu 2011 (milj. EUR)

Lähde: Tullihallitus(2011)

Vuoden 2010 aikana vienti Venäjälle kehittyi suotuisasti ensimmäistä neljännestä lukuun ottamatta, mutta Suomen tärkeimmän vientiartikkelin koneiden ja laitteiden osalta kauppa ei elpynyt vaan laski vuonna hieman yli 5 % vuoden takaiseen. Kuitenkin erilaisten valmistavarojen vienti kasvoi lähes 50 % vuoden takaisesta, kuten myös raaka-aineiden vienti, jolla ei kuitenkaan ollut suurta merkitystä viennin kokonaiskasvun kannalta.

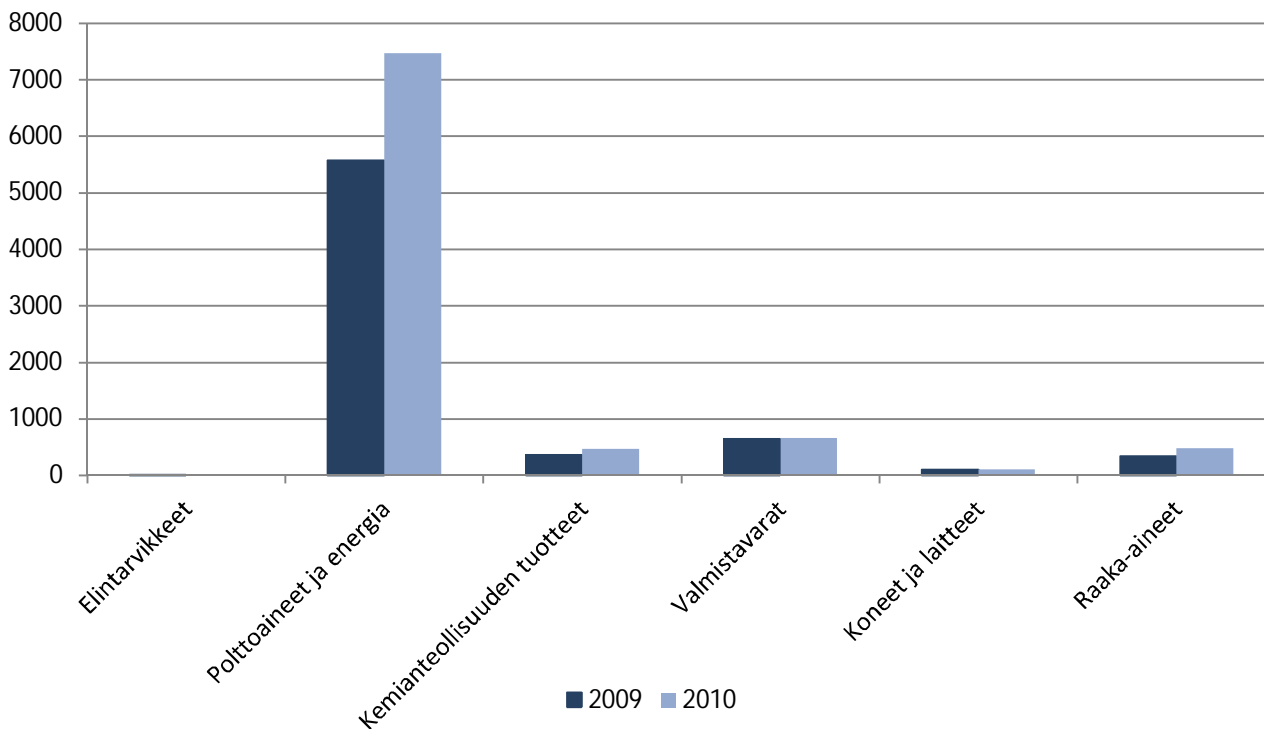
Suomen vienti (SITC*-luokittelu) Venäjälle 2009 ja 2010 (milj. EUR)

*SITC-Standard International Trade Classification
Lähde: Tullihallitus(2011)

Venäjältä tuonnin rakenne on hyvin keskittynyt polttoaineisiin ja energiatuotteisiin, kuten öljyyn ja kaasuun. Näiden tuotteiden tuonti onkin ollut vahvassa kasvussa viime vuosina sekä myös vuonna 2010, jolloin tämän kategorian tuotteiden tuonti kasvoi 34 % vuoden 2009 tasosta. Kuitenkin vielä hieman enemmän kasvoi muiden raaka-aineiden tuonti (42 %), jonka osuus kokonaisviennistä on kuitenkin hyvin pieni verrattuna polttoaineiden ja energian tuontiin. Raaka-aineiden arvon nousu Suomen ja Venäjän välisessä kaupassa heijastelee raaka-aineiden, kuten erilaisten kaivannaisten, maailmanmarkkinahintojen huomattava nousua vuoden 2010 aikana.

Suomen tuonti (SITC*-luokittelu) Venäjältä 2009 ja 2010 (milj. EUR)

*SITC-Standard International Trade Classification

Lähde: Tullihallitus(2011)

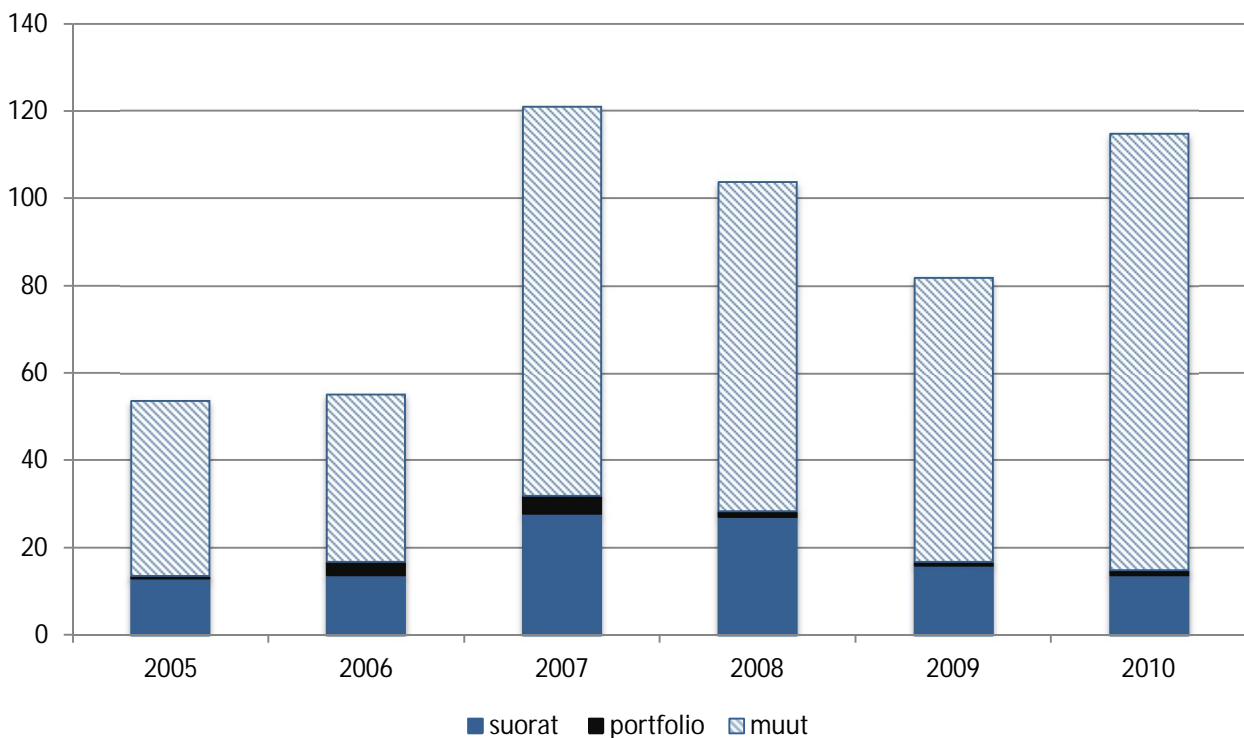
Ennen taluskriisiä suuri osa Venäjän tuonnista kulki Suomen kautta, ja kriisi romahdutti myös nämä transitokuljetukset. Transitoviennin tavaramäärä Suomen kautta Venäjälle kasvoi vuonna 2010 lähes viidenneksellä, mutta edelleen ollaan kaukana vuoden 2008 huippuluvuista (Tullihallitus 2011). Vuonna 2010 Suomen kautta kuljetetun rahdin määrä oli vain 54 % vuoden 2008 tavaramäärästä. Vuoden 2010 aikana lisääntyi erityisesti koneiden ja laitteiden transitovienti, joka kasvoi kolmanneksella. Henkilö- ja pakettiautojen vienti Suomen kautta on myös edelleen kaukana vuoden 2008 tasosta, vaikka se kasvoi määrällisesti 15 % vuodesta 2009. Suomen tullihallitus (2011) arvioi Suomen kautta vuonna 2010 kulkeneen transitoviennin arvoksi 17 miljardia euroa, joka oli 17 % enemmän kuin vuonna 2009. Eniten arvon nousuun vaikutti juuri koneiden ja laitteiden vienti (arvoltaan 4,5 miljardia euroa), joka kasvoi 29 % edellisvuodesta, sekä henkilö- ja pakettiautojen vienti (arvoltaan 2,4 miljardia euroa).

Aikaisemmin Suomen kautta kuljetusta rahdista suuri osa oli ajoneuvojen vientiä. Tullijonojen välttämiseksi monet autovalmistajat, kuten Venäjän viime vuoden eniten myyty automerkki Nissan, ovat lisänneet kuljetuksiaan suoraan Venäjän Itämeren satamiin. Tämä ja Luoteis-Venäjän satamainfrastruktuurin kehittyminen vei vuoden 2010 aikana markkinoita suomalaisilta satamilta. Suomen satamien kautta kuljetettavien autojen määrän uskotaan kuitenkin vielä kasvavan vuonna 2011, koska Venäjän satamien kilpailukykyä heikentävät Suomea korkeammat varastointikustannukset sekä vähäisempi varastointikapasiteetti. (Suomen pääkonsulaatti 2011)

Suorat ulkomaiset investoinnit edelleen laskussa

Vaikka ulkomaisten investointien virta Venäjälle kasvoi vuonna 2010, suorat ulkomaiset investoinnit Venäjälle vähenivät entisestään ja olivat noin vuoden 2006 tasolla (ks. kuvio alla). Talouden valoisammista näkymistä huolimatta vuonna 2010 pääomia siirtyi ulkomaille 38,3 miljardin dollarin arvosta. Pääomien ulosvirtaus jatkui myös vuoden 2011 puolella ja Venäjän keskuspankin (2011) mukaan tammi-helmikuussa maasta pakeni nettomääräisesti 21,3 miljardia dollaria. Suorien investointien osalta eniten laskivat yritysten ulkomaisten omistajien luotot. Samoin portfolioinvestoinnit laskivat huomattavasti jopa vuoden 2009 tasosta. Positiivinen investointien muutos johtui siten muiden ulkomaisten investointien kasvusta, jotka koostuvat pääosin ulkomaisista kaupp- ja muista luotoista. Suurin osa ulkomaisista investoinneista vuonna 2010 käytettiin lainojen maksamiseen pankeille (41 %), raaka-aineiden ja tarvikkeiden ostoon (15,6 %) tai investointeihin kiinteään pääomaan (13,6 %). (Rosstat 2011).

Ulkomaisten investointien virta Venäjälle 2005-2010 (mrd. USD)

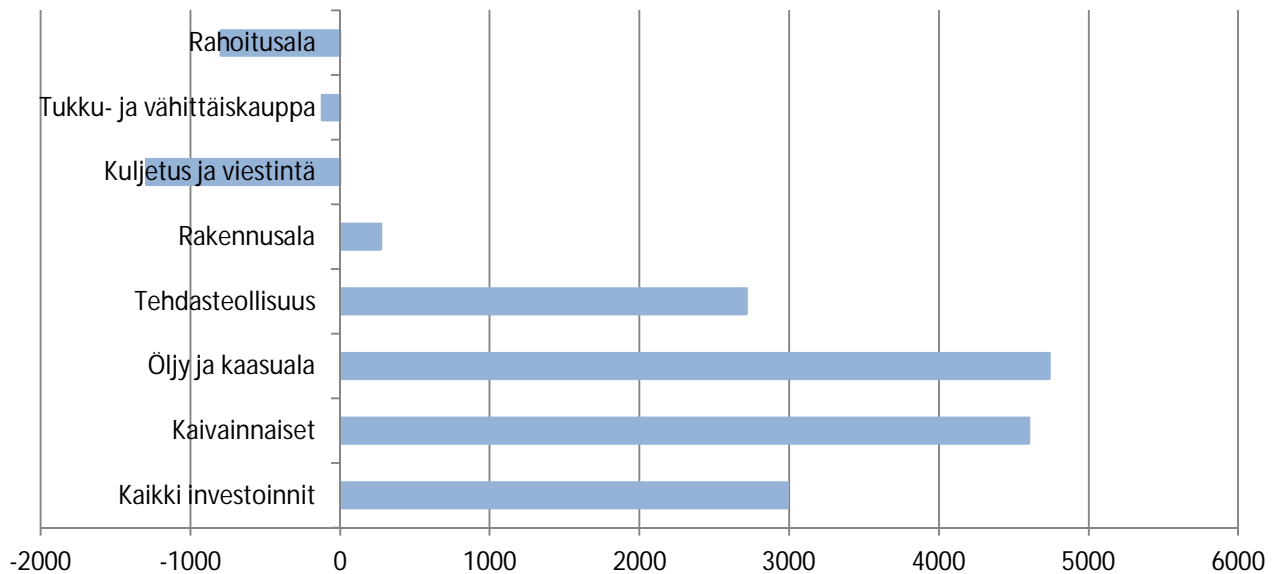

Lähde: Rosstat (2011)

Ulkomaisten investointien kanta Venäjällä oli vuoden 2010 lopussa arvoltaan noin 300 miljardia dollaria, mikä oli vain noin prosentin korkeampi kuin vuoden 2009 lopussa. Vuonna 2010 pääoman pakeneminen maasta kiihtyi uudelleen vuoden 2010 toisella puoliskolla erityisesti rahoitussektorin ulkopuolella. Kuitenkin uusien investointien virta kehittyi positiivisesti vuonna 2010 ja oli 114,7 miljardia dollaria, joka oli 40 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Tämän seurauksena ulkomaisen pääoman kannan muutos oli positiivinen huolimatta pääoman ulosvirtauksesta. Rosstatin uusimpien

tilastojen mukaan vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä uudet ulkomaiset investoinnit (investointien virta) kasvoivat 3,4-kertaisiksi verrattuna vuoden 2009 ensimmäiseen neljännekseen.

Ulkomaisten investointien kannan muutos aloittain vuonna 2010 (milj. dollaria)

Lähde: Rosstat (2011)

Eniten ulkomaisia investointeja vuoden 2010 aikana tehtiin tehdasteollisuuteen, vaikka varoja myös virtasi ulos maasta. Öljy- ja kaasualoihin sekä kaivannaisteollisuuteen investoitiin vuonna 2010 myös ahkerasti. Myös tukku- ja vähittäiskaupassa tehtiin merkittävä määrä uusia ulkomaisia investointeja vuonna 2010, mutta samaan aikaan eräät suuret ulkomaiset toimijat kuten Walmart ja Carrefour näkivät Venäjän vähittäiskauppariikkinat liian vaikeina (ks. Vähittäiskauppa-kappale). Rahoitus- sekä kuljetus- ja viestintäaloilla ulkomaisten investointien kanta laski vielä vuoden 2009 tasoon.

Suurimmat suorien ulkomaisten investointien alkuperämaat vuonna 2010 olivat tutut Kypros, Alankomaat ja Saksa (tässä järjestyksessä). Kyproksella ja joillain Karibian alueen pienillä valtioilla (esim. Iso-Britanniaan kuuluvat Neitsytsaaret) on huomattavan suuri osuus maahan tulevista suorista investoinneista. Näistä suurin osa on Venäjältä lähtöisin olevaa pääomaa, jota kierrätetään kyseisten maiden kautta (Kuznetsov 2010). Suomi oli vuonna 2010 kymmenenneksi suurin suora investoijamaa investointikannan perusteella ja yksittäisesti tärkein investointien lähde maan puunjalostusteollisuudessa. Venäläisten investoinnit ulkomaille vuonna 2010 olivat puolestaan 96 miljardia dollaria, joista 10,3 miljardia oli suorita investointeja. Suurimmat venäläisten investointien kohdemaat olivat Alankomaat, Kypros, Sveitsi ja USA (tässä järjestyksessä).

Suorien ulkomaisten investointien väheneminen Venäjälle ei ole CEMATin toukokuussa 2011 haastatteleuille suomalaisyritysten edustajille suuri yllätys. Erään haastatellun mukaan ulkomaisten suorien investointien alhainen taso olisi Venäjällä helposti korjattavissa: ”Siihen pelkästään riittäisi se, että ulkomaalaisia investoijia käsiteltäisiin reilusti. Nythän tilanne on se, että tarvitsisi ihan

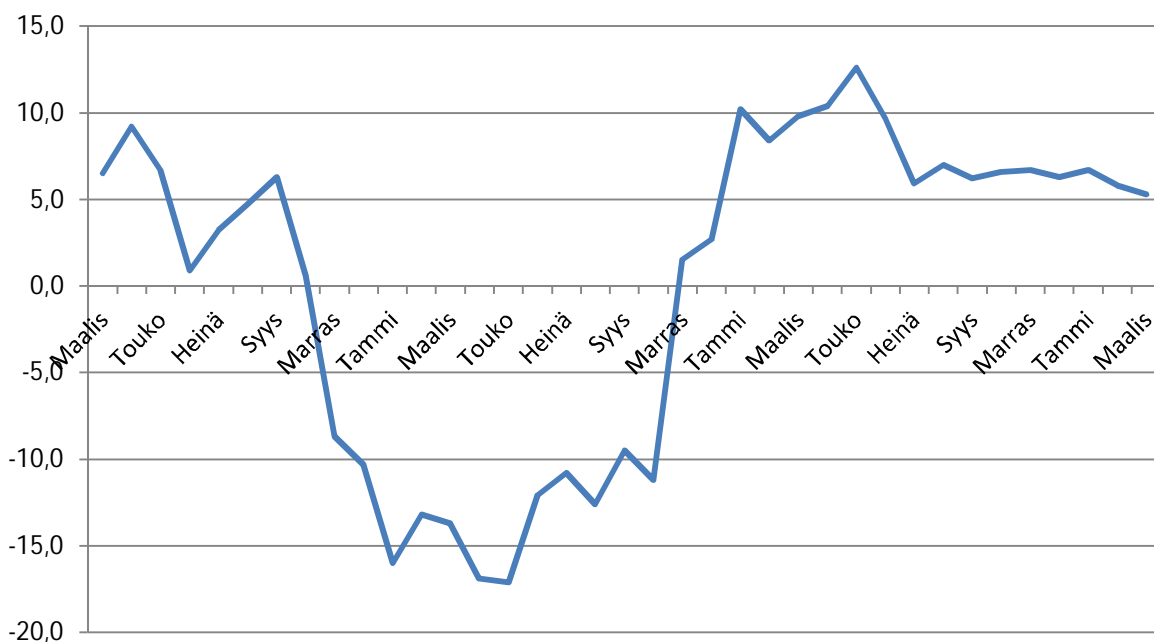
ylimmältä tasolta tulla tällainen tiukka päätös, että, kun yrityksen verojen maksu on tietyllä tasolla liikevaihdosta, niin siinä vaiheessa verottaja jättäisi ne rauhaan. Näinhän ei tapahdu vaan päinvastoin. Ja jätetään ne veronkiertäjät rauhaan, mikä on se huono asia. Tästä on varmaan kaikki investoijat yhtä mieltä, että [olisi hyvä, jos] jossain vaiheessa tämä menisi perille.”

Suomalaisyriyten edustajien mukaan byrokratia ja viranomaisten mielivalta ovat merkittävin este Venäjän markkinoille investoimisessa. Haastatteluiden perusteella tähän ongelmaan suhtaudutaan suomalaisyrityksissä eri tavalla. Jotkut yritykset ovat hyväksyneet, että raskas paperisota on osa liiketoimintaa Venäjällä ja siihen on sopeuduttava. Toiset, vaikkakaan eivät protestoi asiaa vastaan avoimesti, pyrkivät yhteistyöhön viranomaisten kanssa käytäntöjen muuttamiseksi.

Tehdasteollisuus johtaa teollisuustuotannon kasvua

Venäjän teollisuustuotanto kasvoi vuonna 2010 8,2 %. Sen vauhdittajana oli ennen kaikkea tehdasteollisuuden nopea kasvu (11,8 % verrattuna edellisvuoteen), joka muodosti noin 84,4 % teollisuustuotannon arvonnoususta. Tehdasteollisuuden ja koko teollisuuden kasvua edesauttoi lisääntynyt investointikysyntä. Vuoden 2010 alussa teollisuustuotanto lähti nopeaan kasvuun, kun talous alkoi elpyä ja varastot oli kulutettu loppuun vuoden 2009 aikana. Vuoden puolivälin jälkeen kasvu hidastui ja vakiintui hieman yli 5 % tasolle. Venäjän talouskehitysministeriö (2011b) uskoo teollisuustuotannon kasvun vuosina 2011-14 hidastuvan 3,6-4,2 prosenttiin vuositasolla. Ministeriö uskoo kuitenkin tehdasteollisuuden pysyvän yhtenä merkittävimmistä kasvun tekijöistä tulevina vuosina. Ministeriön ennusteen mukaan tehdasteollisuuden tuotanto saavuttaa kriisiä edeltävän tason vuoden 2011 aikana. Tehdasteollisuuden odotetaan kasvavan vuonna 2011 hieman maltillisemmin – noin 7,5 %.

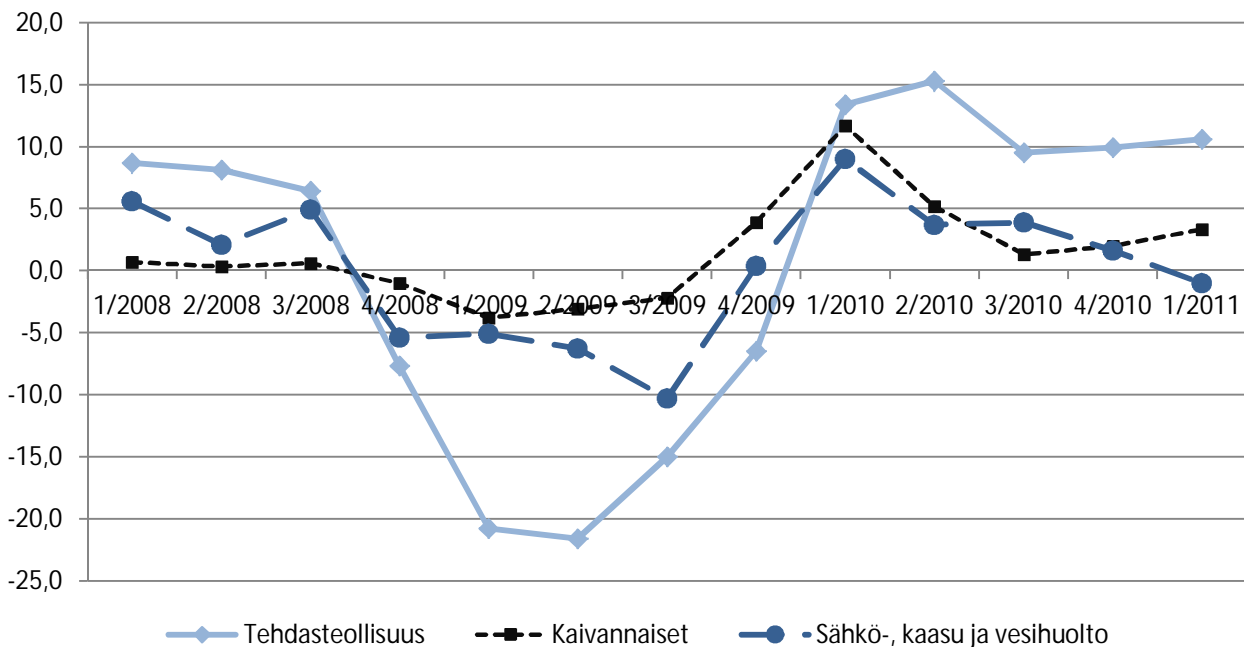
Venäjän teollisuustuotannon kehitys maaliskuuta 2008–maaliskuuta 2011 (vuotuinen %-muutos)

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2011c)

Teollisuuden pääaloista eniten kriisivuonna 2009 kärsi tehdasteollisuus, mutta vuoden 2010 aikana juuri tehdasteollisuudessa kirjattiin korkeimmat kasvuluvut. Tehdasteollisuuden ja koko teollisuuden kasvuun vaikutti erityisesti vuoden 2010 toisella puoliskolla vahvistunut investointikysyntä ja pääasiassa tarve varastojen täydennyksiin (Maailmanpankki 2011a). Muilla teollisuuden pääaloilla kasvu oli maltillisempaa. Kaivannaisteollisuudessa tuotantotason muutokset ovat historiallisestikin hillitympiä ja vuoden 2010 ensimmäisen neljänneksen hyppäyksen jälkeen tuotannon kasvu vaihteli hieman 2 % molemmin puolin. Vielä maltillisempaa kehitys on ollut sähkö-, kaasu- ja vesihuollossa, jossa vuoden 2010 ensimmäisen neljänneksen jälkeen alkanut laskusuunta päättyi vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä tuotannon vähenemiseen.

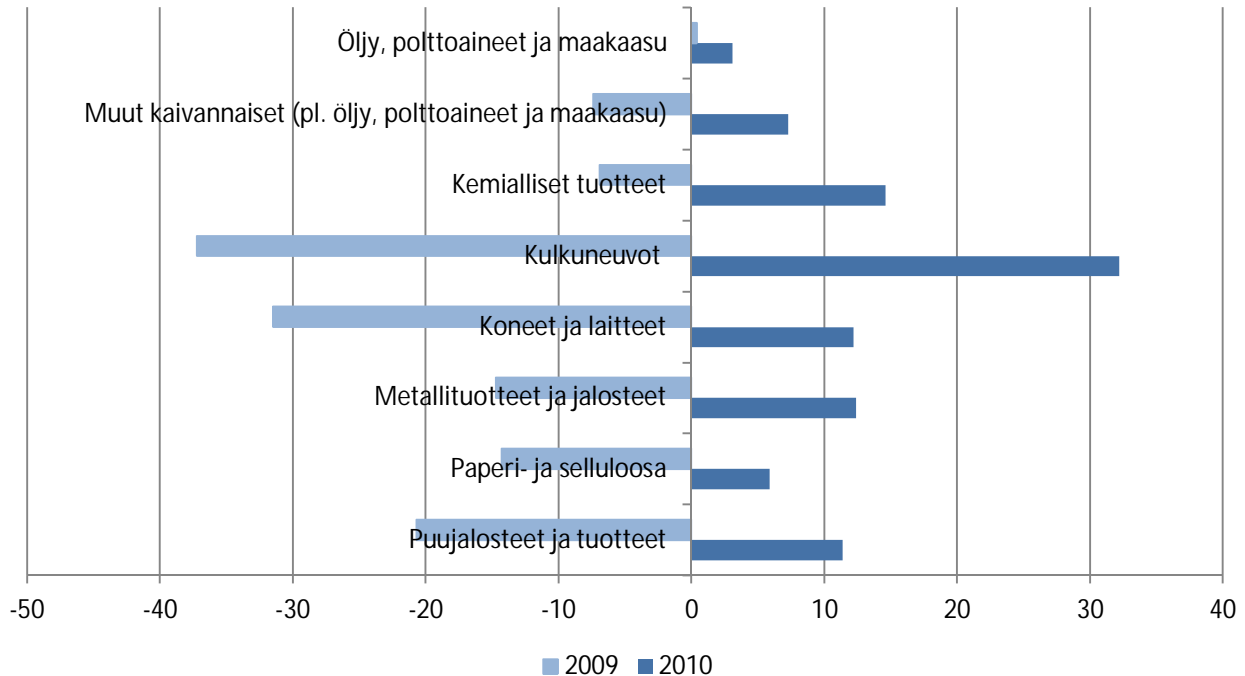
Teollisuustuotannon eri alojen muutos 1/2008-1/2011 vuosineljänneksittäin (%-muutos vuoden takaiseen)

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2010b)

Kriisistä eniten kärsineet teollisuudenalat lähtivät yleisesti vuonna 2010 nopeimpaan kasvuun (ks. kuvio alla), poikkeuksena metsäteollisuuden alat, jotka eivät ole toipuneet yhtä nopeasti kuin muut tehdasteollisuuden alat. Tehdasteollisuuden kasvun suurimpia vaikuttimia vuonna 2010 olivat kulkuneuvojen tuotanto (18,7 % tuotannon kasvusta), metalliteollisuus (15,2 %), sekä elektronisten ja optisten laitteiden valmistus (9,9 %). Öljyn, polttoaineiden ja maakaasun tuotanto taas ei laskenut lainkaan vuonna 2009, eikä suuria tuotannon muutoksia ollut myöskään vuonna 2010. Venäjän edellytykset tuotannon lisäyksille ovat edelleen resurssien puolesta suotuisat. Konsulttiyhtiö Ernst & Youngin raportin mukaan Venäjällä on maailman suurimmat sekä öljy- että maakaasutuotanto (Compiler eNews 13.4. 2011). Toisaalta etenkin uusien esiintymien käyttöönotto vaatii huomattavia investointeja infrastruktuuriin.

Teollisuustuotannon muutos aloittain 2009 ja 2010 (%-muutos vuoden takaiseen)

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2010b)

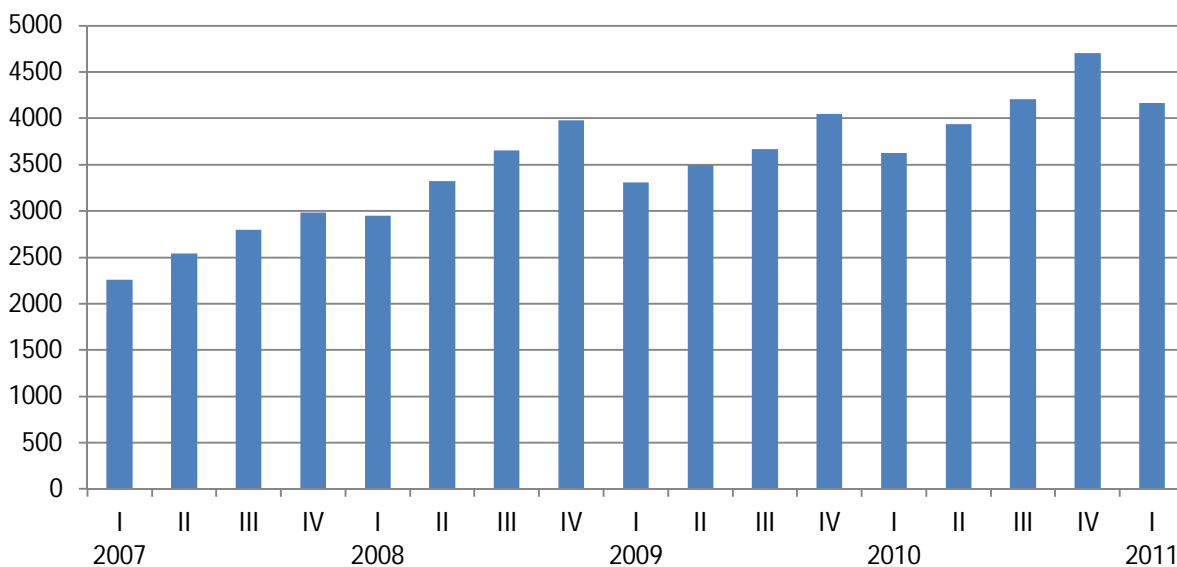
Alueittain tarkasteltuna teollisuustuotanto kasvoi vuonna 2010 kaikissa federaatiopiireissä, paitsi sosioekonomisesti ja poliittisesti vaikeissa tilanteissa olevilla alueilla (Tšetšenia tasavalta ja Ingushetia). Suurinta kasvua rekisteröitiin Privolzhskin ja Eteläisessä federaatiopiireissä, joissa teollisuudesta suuri osa on tehdasteollisuutta. (Talouskehitysministeriö 2010a).

Suomalaiset tehdasteollisuuden yritykset jatkoivat investointejaan Venäjälle vuoden 2010 aikana ja tahti näyttää jatkuvan. Muun muassa hyvää tulosta Luoteis-Venäjällä takova Nokian Renkaat aikoo rakentaa toisen tehtaan Leningradin alueelle. Tehdas rakennetaan edellisen kylkeen Vsevolozhskiin ja tämän 240 miljoonaa dollaria maksavan tehtaan on määrä tuottaa 5-6 miljoonaa rengasta vuosittain. (Suomen pääkonsulaatti 2011). Lasinjalostaja ja tukkuliike Rakla ja YIT ilmoittivat puolestaan alkuvuodesta 2011 allekirjoittaneensa aiesopimuksen, jonka tavoitteena on rakentaa uusi turvalasi- ja eristyslasitehdas Pietarin Gorelovoon. Suomalaiset elintarvikealan yritykset ovat puolestaan joutuneet kärsimään ruuan kallistumisesta Venäjällä. Vuonna 2010 ruuan ja erityisesti viljan kallistuminen on vaikeuttanut esimerkiksi Atrian Venäjän-liiketoimintaa Venäjällä ja Atrian johdon mukaan lihan kysynnän heikko kehitys todennäköisesti jatkuu myös vuonna 2011 hintojen säilyessä korkealla tasolla. (Leskinen 2011)

Vähittäiskauppa piristynyt, inflaatio hidastaa kasvua

Venäjän vähittäiskaupan liikevaihto kasvoi vuonna 2010 4,4 % verrattuna edelliseen vuoteen (Venäjän talouskehitysministeriö 2011a). Kausivaihteluista korjattu liikevaihto kasvoi tammikuusta 2010 lähtien aina elokuuhun asti. Elo-syyskuun notkahduksen jälkeen kasvu jatkui lokakuusta vuoden loppuun asti. Vähittäiskaupan kasvu johtui työllisyystilanteen parantumisesta ja reaali-palkkojen kasvusta. Samoin yksityishenkilöiden lainamarkkinoiden elpyminen edesauttoi vähittäiskaupan kysynnän kasvua. (Venäjän talouskehitysministeriö 2011a). Venäjän keskuspankin (2011) mukaan yksityishenkilöiden lainakanta kasvoi vuoden 2010 aikana 11,9 % edellisestä vuodesta.

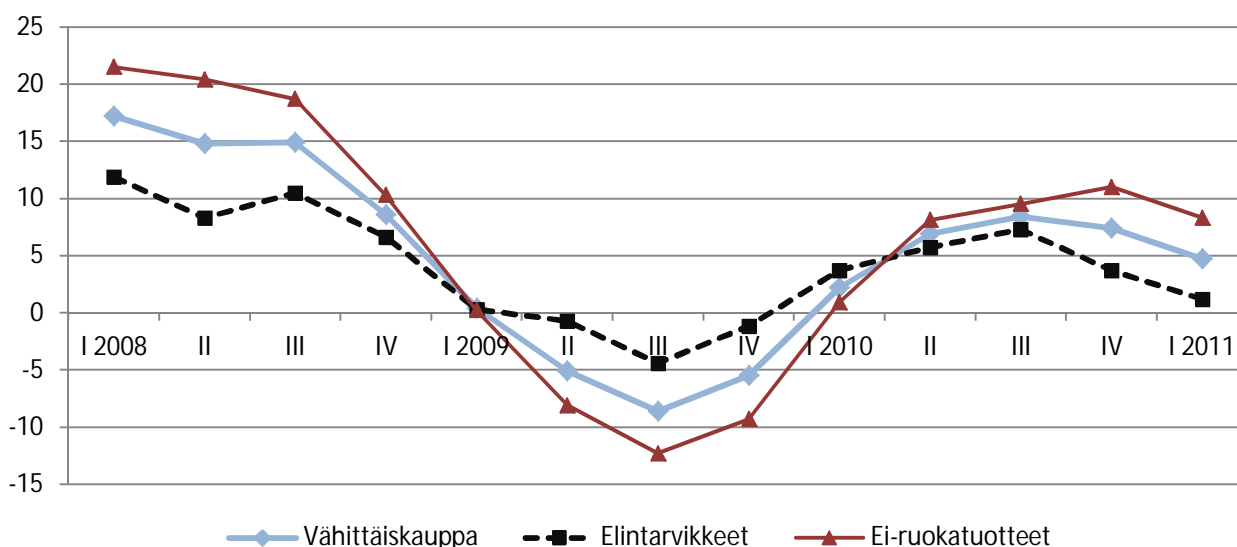
Vähittäiskaupan liikevaihdon kehitys 2007- 1. neljännes 2011 (mrd. RUR)

Lähde: Rosstat (2011)

Vuonna 2010 vähittäiskaupassa palattiin kriisiä edeltävään asetelmaan, jossa elintarvikkeiden osuus liikevaihdosta vähenee ja investointihyödykkeiden ja muiden kuin elintarvikkeiden myynti kasvaa yhdessä väestön reaalitulojen kanssa. Käänte tapahtui jo vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä (ks. kuvio alla), jolloin muiden kuin ruokatuotteiden myynti alkoi kiihtyä. Kaiken kaikkiaan vuonna 2010 elintarvikkeiden liikevaihto kasvoi 5,1 % ja muiden tuotteiden 7,6 % verrattuna edellisvuoteen. Vuoden 2011 puolella kasvu hidastui kummassakin tuoteryhmässä kiihtyneen inflaation takia.

Vähittäiskaupan reaali kasvu 2008- 1. neljännes 2011 (verrattuna samaan ajanjaksoon edellisvuonna)

Lähde: Rosstat (2011)

Vähittäiskaupan liikevaihto kasvoi vuonna 2010 kaikissa federaatiopiireissä väestön ostovoiman kasvaessa ja vähittäiskaupan yritysten palveluiden laadun parantuessa. Alueittain tarkasteltuna vähittäiskaupan liikevaihto kasvoi 75 alueella (83:stä), joista erityisesti kasvu kiihtyi Tšetšenian tasavallassa (34,7%) sekä Ingushetian (12,7 %), Stavropolskin (12,6%) ja Smolenskin (12,1 %) alueilla. Seitsemällä alueella liikevaihto taas laski elintarvikkeiden hintojen nousun takia. (Talouskehitysministeriö 2011a).

Pietarin kaupungissa vähittäiskaupan liikevaihto kasvoi nimellisesti 6 % edelliseen vuoteen verrattuna. Kasvu kuitenkin lähes tyrehtyi seuraavan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä kiihtyneen inflaation, kilpailun kovenemisen ja pysähtyneen palkkakehityksen seurauksena. Vuodelle 2011 ennustetaan kuitenkin maltillista kasvua (ks. [CEMATin ennuste Pietarin vähittäiskaupan kasvulle vuonna 2011](#)) ja suomalaiset suuret vähittäiskaupan toimijat SOK ja Kesko luottavat vahvasti Pietarin markkinoihin. SOK aikoo laajentaa Prisma-ketjuaan vuoden 2011 aikana avaamalla yhden hypermarketin ja kaksi supermarketia Pietariin. Vuonna 2012 avautunee myös uusi hypermarketti ja yksi supermarketti Pietariin. Lisäksi K-Rauta-ketjuna jo Luoteis-Venäjälle menestyksekkäästi lanseerannut Kesko aikoo SOK:n perässä päivittäistavaramarkkinoille ja suunnittelee avaavansa neljä K-Citymarkettia Venäjälle vuosina 2012-13. Näistä kaksi tulee Pietarin ja kaksi Moskovan alueelle. (Suomen pääkonsulaatti 2011) Stockmann puolestaan avasi seitsemännen tavaratalonsa Venäjän neljänneksi suurimmassa kaupungissa Jekaterinburgissa maaliskuun 2011 lopussa. (Kauppalehti 31.3.2011)

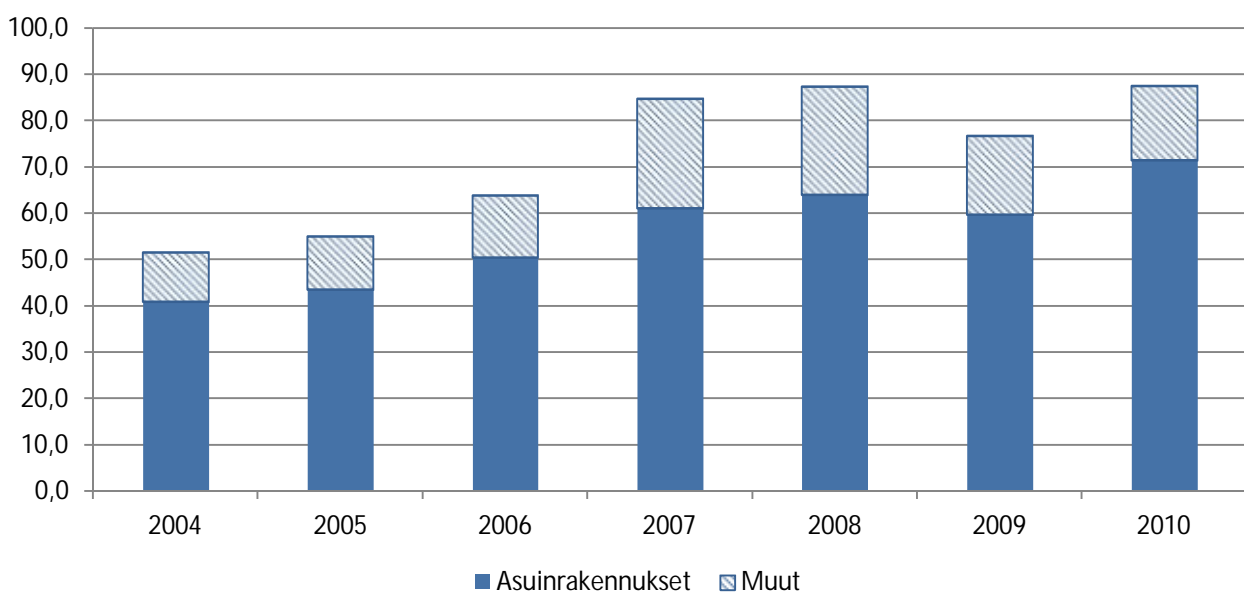
Vähittäiskaupan kansainväliset jättiläiset Carrefour ja Walmart monen vuoden yrityksen jälkeen ilmoittivat vuoden 2011 alussa vetäytyvänsä Venäjän markkinoilta ainakin toistaiseksi. Kummatkin yritykset yrittivät Venäjän markkinoille yritysoston kautta, mutta paikallisen edustuksen ja tuntemuksen vähyys kostautui tarjouskilpailuissa. Venäjän vähittäiskauppamarkkinoiden huomattavan kasvun mahdollisuudet venäläisten tulotason kasvaessa pitävät nämä suuryritykset kuitenkin vielä kiinnostuneina Venäjän markkinoista, mutta uutta yritystä ei nähdä ihan lähiaikoina. (Ria Novosti 3.2.2011)

CEMATin toukokuussa 2011 tekemät Venäjällä toimivien suomalaisyritysten edustajien haastattelut osoittivat, että kriisi vaikutti jonkin verran venäläisten mieltymyksiin vähittäiskaupassa. Erään haastatellun mukaan tarjonta on monipuolistunut ja luksustuotteiden kysyntä on vähentynyt: ”Tämä lama osoitti sen [venäläisille], ettei tarvitse välttämättä enää niin öykkäröidä ja se näkyy kaikessa kulutuksessa. Täältä on hävinnyt katukuvasta eksklusiivisia vaatemyymälöitä ja koruliikkeitä, eikä ne ole tulleet takaisin”. Haastatellun yrityksen edustajan mukaan luksustuotteiden sijaan tilalle on tullut enemmän hinnalla kilpailevia vaatekauppoja ja sama muutos on ollut nähtävissä myös ravintola-alalla.

Rakentaminen supistui vielä vuonna 2010

Rakentaminen on jäänyt jälkeen muun talouden elpymisestä, mutta vuonna 2010 merkkejä paremmasta oli jo nähtävissä. Investointikysynnän kasvu kanavoitui rakentamiseen erityisesti vuoden 2010 lopulla. Asuinrakentaminen kasvoi vuonna 2010, vaikka muiden kohteiden rakennustyöt vähenivät vuoteen 2009 verrattuna. Vuoden 2010 aikana rakennusala kokonaisuudessaan kuitenkin supistui 0,6 % verrattuna vuoteen 2009. Vaikka olosuhteet paranivat taloudessa yleisesti, monet rakennusalan yritykset menivät konkurssiin vuoden 2010 aikana ja lainojen saatavuus pitkäaikaisille rakennusprojekteille oli edelleen heikkoa. Vuonna 2009 uusien rakennusprojektien aloittamista lykättiin ja vuonna 2010 valmistui 58,1 miljoona neliometriä asuinrakennuksia, joka oli 3 % vähemmän kuin vuonna 2009. (Talouskehitysministeriö 2011a).

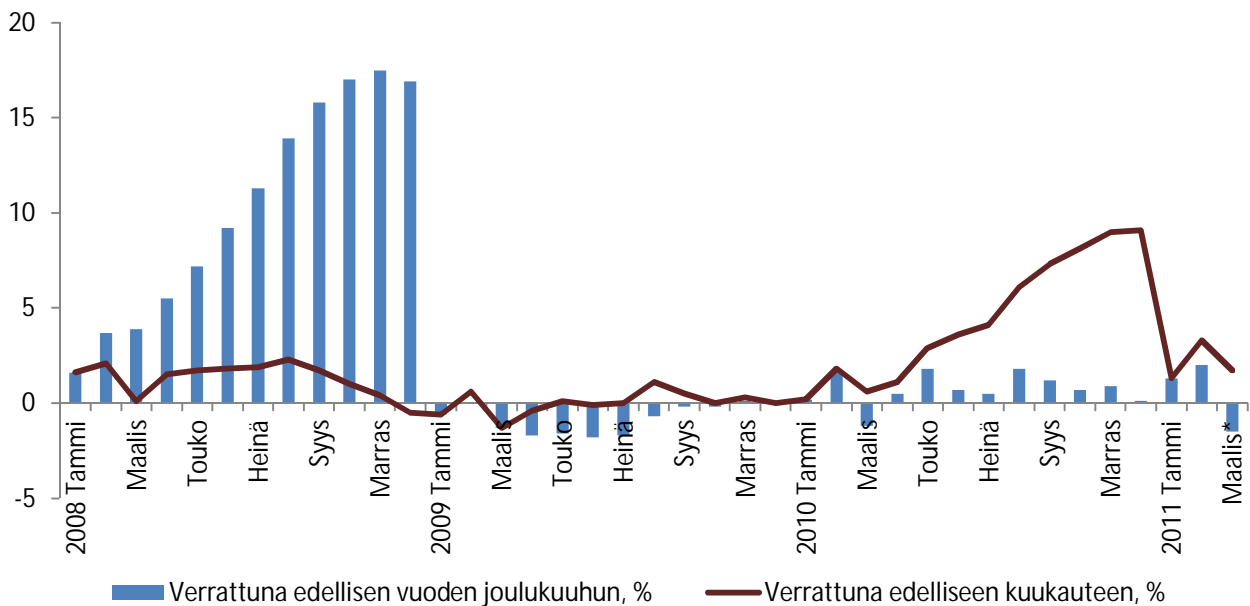
Rakentaminen (milj. neliometriä) 2004-10

Lähde: Rosstat (2011)

Viimeisellä neljänneksellä rakentaminen lisääntyi 6,9 % edelliseen neljännekseen verrattuna. Kuitenkin vuoden alun lasku rakentamisessa tarkoitti sitä, että koko vuoden kasvu jäi 0,6 %:iin. Sesongille tyypillisesti asuinrakentaminen lisääntyi joulukuussa, mutta myös loppuvuonna asuntolainojen parantunut saatavuus lisäsi aktiivisuutta rakennusallalla. Marraskuussa 2010 keskimääräinen uusien asuntolainojen korko laski 0,1 prosenttiyksikköä 13,2 %:iin. Venäjän talouskehitysministeriö (2011b)

Rakentamisen arvon kehitys 2008-maaliskuu* 2011 (%)

*maaliskuun 2011 luku on Rosstatin alustava arvio.

Lähde: Venäjän talouskehitysministeriö (2011c)

Viimeisen 15 kuukauden aikana rakentamisen arvon kehitys on ollut hyvin epävarmaa ja osoittanut vain heikkoa kasvua. Vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla rakentamisen arvo nousi kuukausitasolla lupaavasti vuoden loppuun asti ja laski sitten jyrkästi tammikuussa 2011(ks kuvio yllä). Verrattuna vuoden 2009 joulukuuhun rakentamisen arvo (kuvion palkki) on kehittynyt vaihtelevasti, mutta positiivisemmin kuin vuonna 2009 (verrattuna vuoden 2008 joulukuuhun). Tammikuun 2011 jälkeen arvo on noussut jonkin verran, mutta jälleen maaliskuussa Rosstat arvioi sen kehittyvän negatiivisesti.

Venäjän talouskehitysministeriö (2011b) uskoo rakennusalan elpymisen kiihtyvän seuraavina vuosina, mutta laahaavan silti muiden sektoreiden kuten teollisuuden kasvun perässä. Kriisiä edeltävä taso saavutetaan ministeriön arvion mukaan rakentamisessa vuoden 2012 lopulla.

Luoteis-Venäjällä ja Pietarissa rakentaminen on ollut myös alamaissa vuoden 2011 alussa. Vaikka rakentamisen asuinpinta-ala kasvoi ensimmäisellä neljänneksellä, kappalemääräisesti asuntoja valmistui 13 % vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Vuoden 2011 alussa Venäjällä ja Pietarissa kiinteistömarkkinat ovat kuitenkin kasvaneet lupaavasti. Vuoden ensimmäisellä neljänneksellä Venäjällä kiinteistökaupat kasvoivat 30 % vuoden takaiseen, joista Pietarin osuus on 69 %. Tämä tekee Pietarista Venäjän johtavan kiinteistökauppojen kaupungin. Tähän on vaikuttanut hypoteekkilainojen parantunut saatavuus Pietarissa. (Suomen pääkonsulaatti 2011)

Suomalaisrakentajat ovat jatkaneet investointejaan Pietarin asuntomarkkinoihin rakennusalan epävarmuudesta huolimatta. Alkuvuodesta 2011 sekä YIT että Lemminkäinen ilmoittivat hankkineensa uusia tontteja Pietarista asuntorakentamiseen.

Ongelmalainojen osuus laskenut, pitkien lainojen saanti vaikeaa

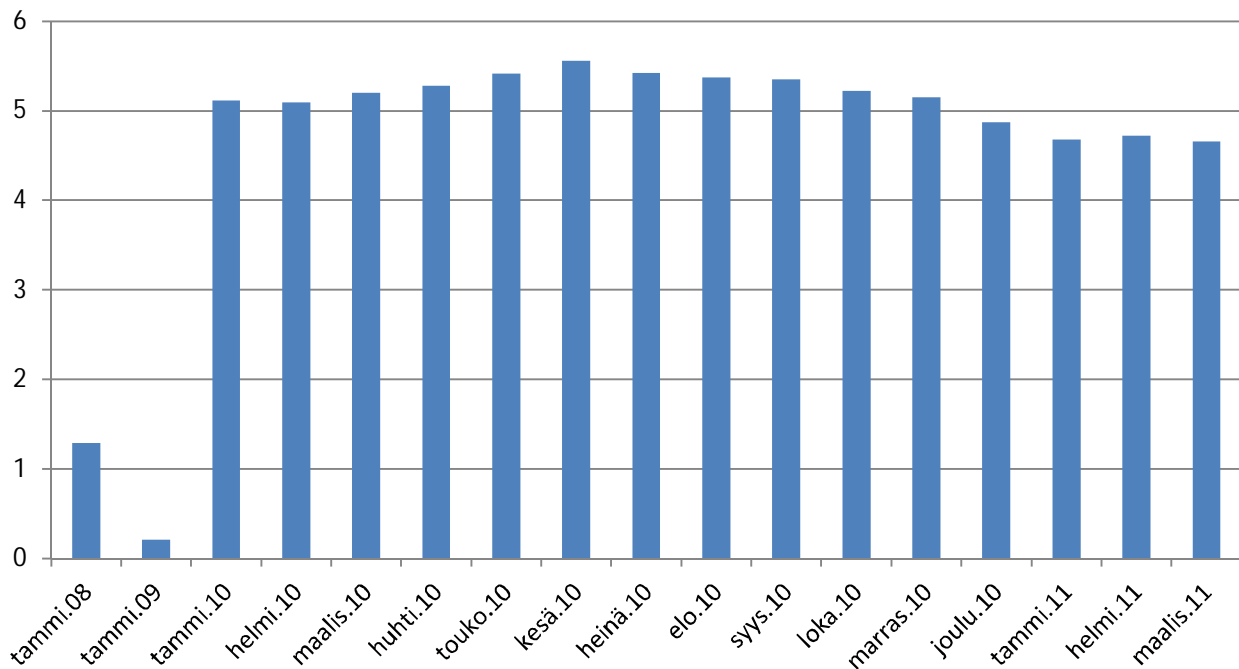
Venäjän pankkisektorilla lainakanta kasvoi vuonna 2010. Rahoitusalan ulkopuolisille tarjotut lainat (yritys- ja yksityisasiakkaat) kasvoivat huhtikuusta 2010 vuoden loppuun yli 12 % vuoden takaiseen. Lisäksi vähittäiskaupan ja muut yritystalletukset kasvoivat vuonna 2010. Positiivisista merkeistä huolimatta Venäjän rahoitusala supistui 3 % vuonna 2010 verrattuna edelliseen vuoteen, vaikka lainojen saatavuus parani vuoden toisella puoliskolla. Lainojen saatavuus paranikin pääasiassa vain suurille pankeille ja yrityksille. Tammi-helmikuussakin venäläisten pankkien antolainaus kasvoi 2 % vuoden lopusta (Compiler eNews 10.5.2011).

Vaikka rahoitussektorilla kasvu on vielä haparoivaa, kiihtyvän inflaation hillitsemiseksi keskuspankki päätti kuitenkin jälleen korottaa pankkien lainauskorkoa toukokuun alusta, jolloin korko nousee 0,25 prosenttiyksiköllä 8,25 %:iin. Samalla myös korotetaan muita keskuspankin määrittämiä korkoja.

Venäjän pankkisektorin tilanne parani vuonna 2010 ja Venäjän keskuspankin mukaan erääntyneiden lainojen osuus lainakannasta laski 5,1 %:sta 4,7 %:iin (ks. kuvio alla). Samalla tappiota tekevien pankkien osuus alalla laski 32 % edellisestä vuodesta ja pankkisektorien yhteenlaskettu tulos kasvoi 170 % vuodesta 2009. Tuloksen parantuminen johtuu kuitenkin ennen kaikkea vuoden 2009 poikkeuksellisen alhaisesta tasosta. Venäjän suuret pankit hakivat vuoden 2010 aikana lainaa erityisesti Venäjän ulkopuolelta, kuten euroalueelta, alhaisten korkojen houkuttelemana. Suurien pankkien omista luotoista 15-30% oli Venäjän ulkopuolelta. Ulkomaisten lainamarkkinoiden houkuttelevuutta lisäsi pitkäaikaisten luottojen yhä heikko tarjonta Venäjän rahoitusmarkkinoilla sekä pankeille että rahoitussektorin ulkopuolisille asiakkaille. Lainakannan kasvu Venäjällä vuonna 2010 tuli ennen kaikkea lyhyistä lainoista. Luottamusta pitkäaikaiseen luotottamiseen Venäjän rahoitusmarkkinoilla ei ollut vielä vuonna 2010.

Vaikka erääntyneiden ja ongelmalainojen osuus on laskussa, Venäjän keskuspankki (2011) pitää juuri niitä Venäjän pankkisektorin suurimpana riskitekijänä myös vuonna 2011. Tulevana vuonna tappiot näistä lainoista voivat kasvaa jopa 24,2 %:iin koko pankkisektorin pääomasta.

Eräntyneiden lainojen osuus lainakannasta 2008-maaliskuu 2011 (%)

Lähde: Venäjän keskuspankki (2011)

Venäjän keskuspankin tekemien stressitestien mukaan 321 venäläispankkia, joiden yhteenlaskettu osakepääoma on 50,8 % koko pankkisektorin pääomasta, menettäisi toimilupansa, jos vuonna 2008 alkanut finanssikriisi toteutuisi samanlaisena. Tämä tapahtuisi, koska näiden pankkien osakepääoma kutistuisi alle laissa määrätyn 10 %:n tason, (Compiler eNews 10.5.2011). Samalla ongelmalainat (yli 90 päivää myöhässä) nousisivat 9,3 % -osuudesta 14,9 %:iin yrityslainoissa. Keskuspankissa kriisin uusiutumista pidetään kuitenkin epätodennäköisenä ja keskuspankin stressitestejä on kritisoitu rahoituslalla liian pessimistiseksi jopa vuosien 2008–09 kriisiin verrattuna (Adelaja 2011c).

Venäjän pankkisektori keskittyy edelleen ja vuonna 2010 pankkien määrä väheni 1178 pankista 1136 pankkiin vuoden 2010 aikana. Samalla suuret valtion omistamat pankit hallitsevat yhä enemmän Venäjän pankkialaa. Suuri brittiläinen pankki- ja rahoituskonserni HSBC päätti lopettaa vähittäis- ja yksityispankkitoimintansa Venäjällä, koska Sberbankilla ja VTB Bankilla on näillä markkinasegmenteillä liian ylivoimainen asema. Myös toinen suuri ulkomainen pankki Barclays on myymässä koko liiketoimintansa Venäjällä, vaikka sillä on maassa noin 400 000 asiakasta. (Compiler eNews 10.5.2011)

Luoteis-Venäjällä pankkien liiketoiminta kehittyi heikon edellisvuoden jälkeen lupaavasti vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä. Pietarissa erityisesti hypoteekkilainat ovat kasvaneet vuoden 2011 alussa ja pietarilaispankit ovat myöntäneet vuoden alussa yli kaksi kertaa enemmän asuntolainoja kuin vuoden 2010 alussa. Kasvun taustalla ovat Pietarin hypoteekki- ja asuntolainojen markkinoille tulleet uudet pankit, jotka tarjoavat entistä joustavampia lainoja. Samalla vuoden

ensimmäisellä neljänneksellä Pietarista on tullut maan johtava kiinteistökauppojen kaupunki. (Suomen pääkonsulaatti 2011)

CEMATin toukokuussa 2011 haastatteleminen suomalaisyritysten edustajien mukaan Venäjältä puuttuu vielä pitkäjänteinen sijoittaminen, johon osaltaan vaikuttaa pankkien vastahakoisuus antaa pitkiä lainoja. Erään suomalaisen yritysjohtajan mukaan pitkäjänteinen sijoittaminen puuttuu venäläisestä liike-elämästä: ”*kolmessa vuodessa pitää tulla tulosta. Ei katsota pidemmälle*”. Rahoituksen saamisessa ja siten pitkäjänteisemmässä toiminnan kehittämisessä Venäjällä suomalaiset ja muut länsimaiset yritykset ovat vahvoilla. Rahoitusmarkkinoiden kehittyminen Venäjällä on pitkän tähtäimen vakaamman talouskasvun ehdoton edellytys.

Pakeneva pääoma ja kuluttajainflaatio suurimpia haasteita presidentinvaalien alla

Venäjän vuoden 2010 talouskasvun veturina oli nopeasti kasvanut tehdasteollisuus ja raaka-aineiden hintojen kasvu. Tehdasteollisuuden kasvua vauhdittanut investointikysyntä vaikuttaa kuitenkin vuoden 2011 puolella hidastuneen, eikä ulkomaisten investointien uskota ylläpitävän kasvua. Talousasiantuntijoita on huolestanut myös vuoden 2010 lopulla alkanut pääoman pakeneminen ulkomaille ja siihen on esitetty moninaisia syitä. Presidentti Medvedevin modernisaatiosuunnitelmat eivät ole vakuuttaneet ulkomaista pääomaa ja odotetut lievennykset ulkomaisten investointien rajoituksiin strategisille aloille tulivat monen mielestä liian myöhään. Protektionismi tuntuu pikemmin lisääntyneen ja markkinoiden toimintaan puututaan herkästi ylemmältä taholta. Tämä käy ilmi myös CEMATin tekemistä suomalaisyritysten edustajien haastatteluista. Viime aikoina nähdyt toimenpiteet, kuten esimerkiksi interventiot polttoainemarkkinoilla, tulevat todennäköisesti lisääntymään vaalien lähestyessä. Vaikka näiden populistiselta vaikuttavien toimien oikeutus on ymmärrettävissä, ne eivät ole omiaan lisäämään ulkomaisten yritysten kiinnostusta Venäjää kohtaan.

Venäjän mahdollisesta Maailmankauppajärjestön (WTO) jäsenyydestä voi olla hyötyä ulkomaisten investointien houkuttelemisessa takaisin maahan. Venäjän WTO-jäsenyys merkitsisi sitoutumista muiden periaatteiden lisäksi ulkomaisten toimijoiden tasavertaiseen kohteluun. Venäjän lähes kaksi vuosikymmentä kestäneet WTO-jäsenyysneuvottelut nytkähtivät yllättäen eteenpäin vuonna 2010 ja WTO:n ministerineuvoston tulisi tehdä päätös Venäjän jäsenyydestä vuoden 2011 loppuun mennessä. Joitain esteitä Venäjän jäsenyydelle silti vielä on, joista pienimpänä ei ole Venäjän valtionvallan useasti viime vuosina vaihtunut mielipide jäsenyydestä ja erimielisyys jäsenyyden hyödyistä valtiojohtossa. Tästä osoituksena ovat erityisesti Venäjällä lisääntyneet protektionistiset toimet vaalien lähestyessä. WTO-jäsenyys ei myöskään tuo ainakaan välitöntä ratkaisua Venäjän investointiympäristöä koskeviin ongelmiin, kuten säännösten toimeenpanon tehostumiseen tai lainvalmistelun läpinäkyvyyteen.

Viimeaikaiset korkeat öljynhinnat ovat hyvä uutinen Venäjän taloudelle ja kasvaneelle budjettialijäämälle, mutta ne ovat myös ikuinen riski Venäjän kehitykselle ja talouspolitiikalle. Myös Venäjän valtionhallinnossa on tunnustettu, että korkeat öljytulot vaikeuttavat talouden monipuolistamista. Varapääministeri Sergei Ivanovin sanoin: ”*Kun kultaa sataa päälle, ei ole motivaatiota diversifioitua*” (Adelaja 2011b). Alkuvuodesta 2011 Venäjän hallituksessa keskustelua herättivät talouskehitysministeriön laatimat vaihtoehtoiset skenaarit Venäjän talouden kehitykselle vuoteen 2030. Raaka-ainepohjainen skenaario pohjaa nykyiseen linjaan, jossa öljytuloilla turvataan valtion budjettivajeen pitäminen kurissa. Innovatiivisen skenaarion johtotähtenä on puolestaan

talouden monipuolistaminen, joka edellyttää huomattavia investointeja ja budjettivajeen väistämätöntä kasvattamista. Molemmilla skenaarioilla on ministerien joukossa kannattajansa.

Öljyn hinnan heilahtelut vaikeuttavat myös kestävän talouspolitiikan toteutusta, koska öljyn hinnan siivittämä kasvu tuo väistämättä mukanaan kiihtyvän inflaation. Kuluttajahintojen inflaation hillitseminen onkin Venäjän johtajien suurin huoli tällä hetkellä, koska se voisi vaikeuttaa nykyisen valtakoneiston pysymistä vallan kahvassa tulevien Duuman ja presidentin vaalien jälkeen. Erityisesti metsäpalojen ja kuivuuden takia nousseiden elintarvikkeiden hintojen uskotaan jatkavan kasvuaan tai ainakin jäävän pysyvästi korkeammalle tasolle, vaikka vuoden 2011 sadosta tulisi hyvä. Inflaatiopainetta teollisuudessa ja kuluttajamarkkinoilla lisää myös merkittävästi polttoaineiden hinnan nousu, jota valtio on yrittänyt hillitä vientikielloilla ja vientitullien nostolla (Roth 2011).

Lähteet

Adelaja, Tai (2011a): Investors on the Run; Russia Profile 7.4.2011

<http://russiaprofile.org/business/34657.html>

Adelaja, Tai (2011b): Moderating Spending Momentum; Russia Profile 25.4.2011

<http://russiaprofile.org/business/35337.html>

Adelaja, Tai (2011c): Bankers in Distress; Russia Profile 4.5.2011

<http://russiaprofile.org/business/35937.html>

Adelaja, Tai (2011d): The Weak Links in Economic Recovery; Russia Profile 5.5.2011

<http://russiaprofile.org/business/35997.html>

Alfa Bank (2011) Alfa Bank Investor Confidence Index April 2011

http://alfabank.com/files/ab_ici/ab_ici_04_2011.pdf

Anttila, Sara (2011): Markkinanäkemys: Nordea: Vahvistuva rupla houkuttelee Venäjän osakemarkkinoille; Arvopaperi 11.5.2011

<http://www.arvopaperi.fi/uutisarkisto/nordea+vahvistuva+rupla+houkuttelee+venajan+osakemarkkinoille/a624536>

BOFIT (2010): BOFIT Forecast for Russia 2011-2013; 25.3.2011

http://www.suomenpankki.fi/bofit_en/seuranta/ennuste/Pages/brf111.aspx

Compiler eNews 13.4.2011- Uutismuistio nro 8

Compiler eNews 10.5.2011- Uutismuistio nro 10

Eastweek (2011): Petrol Shortages in Russia; Eastweek 11.5.2011

<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2011-05-11/petrol-shortages-russia>

EIU (2011) - Economist Intelligence Unit Viewswire: Russia: Currency forecast; 21.4.2011.

IMF (2011): World Economic Outlook April 2011 Edition

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/index.htm>

Karmanau, Yuras (2011): Russia Dangles a \$3 billion loan at Belarus, Insist on "Certain Privatization" in Return; Associated Press 19.5.2011.

Kuznetsov, Aleksei (2010): Inward FDI in Russia and its policy context; Columbia FDI Profiles; Vale Columbia Center on Sustainable International Investment, November 30, 2010.

http://www.vcc.columbia.edu/files/vale/documents/Profiles_Russia_IFDI_Final_November_30_2010.pdf

Leskinen JR (2011): Atria ilmoitti irtisanomisista hiljaisena pörssipäivänä; Kauppalehti 17.3.2011

Levitov, Maria (2011): Ruble Moving to Free Float Shows Emerging Inflation Concern; Bloomberg 2.3.2011

<http://www.bloomberg.com/news/2011-03-02/ruble-moving-to-free-float-shows-emerging-inflation-concern-russia-credit.html>

Maailmanpankki (2011a): Russian Economic Report no. 24: Sustaining Reforms Under the Oil Windfall

http://siteresources.worldbank.org/INTRUSSIANFEDERATION/Resources/305499-1245838520910/RER24_full_Eng.pdf

Maailmanpankki (2011b): World Development Report 2011

<http://wdr2011.worldbank.org/fulltext>

Markit Economics (2011):

<http://www.markiteconomics.com/>

MICEX (2011):

<http://www.micex.com/>

OECD (2011): OECD Economic Outlook 2011 Russian Federation

http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2010-issue-2/russian-federation_eco_outlook-v2010-2-41-en

Reuters 22.5.2011: Forest Fires rage in Russia's Far East, Siberia;

<http://www.reuters.com/article/2011/05/22/us-russia-fires-idUSTRE74L0P820110522>

Ria Novosti 3.2.2011: Walmart cashes out of Russian retail;

<http://en.rian.ru/business/20110302/162829249.html>

Rosstat (2010)

<http://www.gks.ru>

Roth Andrew (2011): The World's Bread Basket; Russia Profile 1.6.2011

<http://russiaprofile.org/business/37677.html>

Suomen pääkonsulaatti (2011) Pietari, Petroskoi, Murmansk: Luoteis-Venäjän uutiskirje 1.-20.4.2011

SVKK (2011) - Suomalais-venäläinen kauppakamari: Venäjän kaupan barometri kevät 2011

http://www.svkk.fi/files/8960/Venajan-kaupan_barometri_kevat_2011.pdf

Tullihallitus (2011)

<http://www.tulli.fi/fi/index.jsp>

Venäjän finanssiministeriö (2011):

<http://www.eeg.ru/>

Venäjän keskuspankki (2011)

<http://www.cbr.ru>

Venäjän talouskehitysministeriö (2010a): Monitoring ob itogah sozialno-ekonozeskovo paznitija Rossiiskoi Federatsii v 2010 godu

http://www.economy.gov.ru/minec/activity/sections/macro/monitoring/doc20110202_013

Venäjän talouskehitysministeriö (2011b): Szenarnije uslovija dlja formirovanija variantov sozialno-ekonomizeskovo rasvitija v 2012-2014 gg.

http://www.economy.gov.ru/minec/activity/sections/macro/prognoz/doc20110422_010

Venäjän talouskehitysministeriö (2011c): Monitoring o tekushei situatsii v ekonomike Rossiiskoi Federatsii po itogam 1. kvartala 2011 goda

http://www.economy.gov.ru/minec/activity/sections/macro/monitoring/doc20110425_03

Venäjän tulli (2011)

<http://www.customs.ru/ru/stats/stats/trfgoods/>

Voice of Russia 11.4.2011: Russian raw materials companies in the lead; 11.4.2011

<http://english.ruvr.ru/2011/04/11/48767037.html>